ALFRED JARRY

Zile și nopți

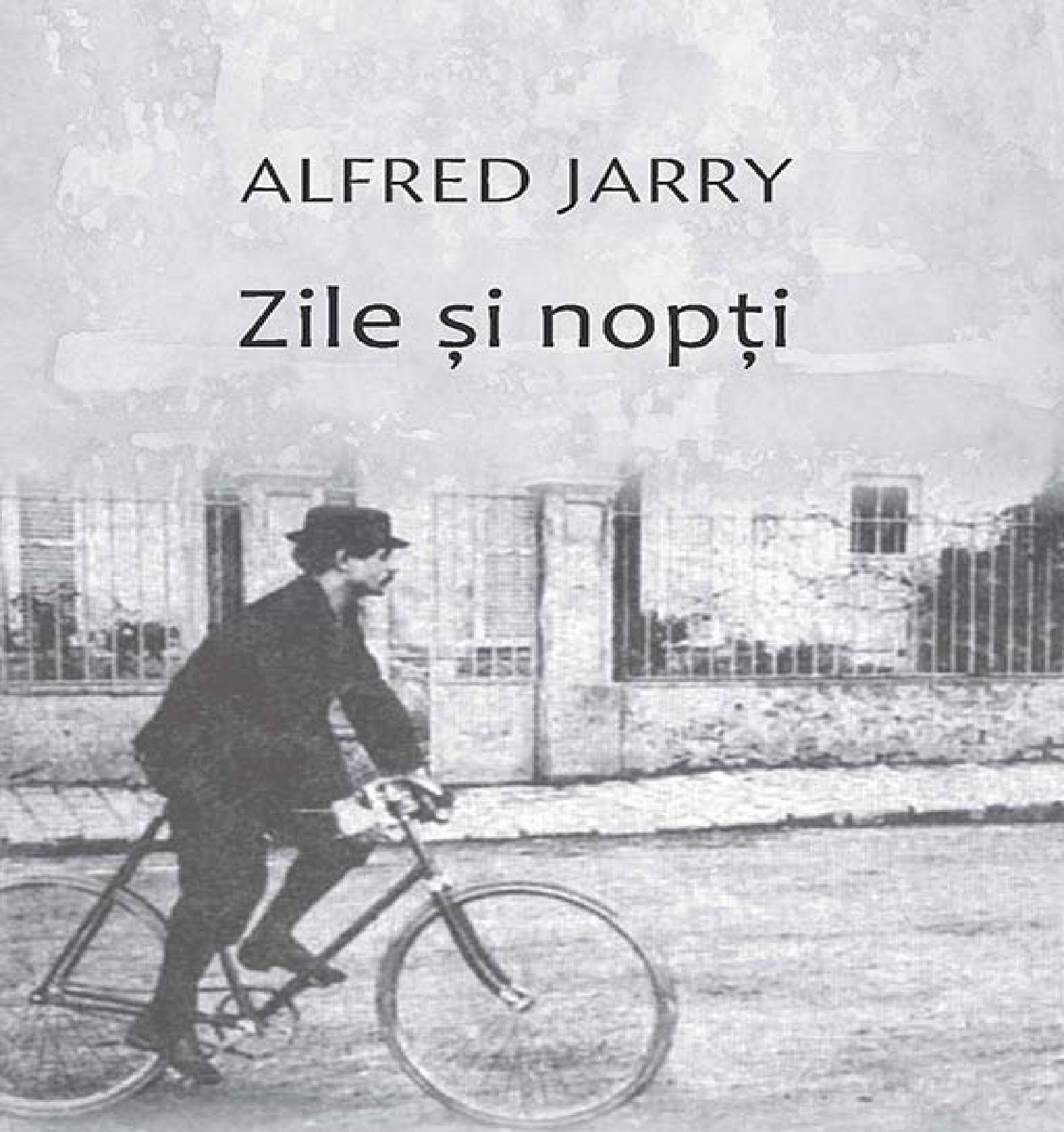

UNIVERS

ALFRED JARRY

ZILE ŞI NOPŢI

Romanul unui dezertor

Traducere şi note de Irinel Antoniu

UNIVERS - 2014

CARTEA I

ÎN TREN

În Franța, ca și în Prusia, soldatul nu mai este decât un om în lanțuri; este un fugar în primul moment de libertate, când i se ivește ocazia.

Bunul militar, de DOMNUL DE BOUSSANELLE,
brigadier în armata regală. Paris, 1770.

I

PRIMA ZI

„Taci odată, roşcovan împuţit!“, zise Ilane arătându-i pumnul păsării, în colivia ei invizibilă. – „Cu!“, răspunse nota ei foarte înaltă de violoncel, cu intensitatea sporită de zgomotul scos de convulsiile fetei în patul mare de la nivelul podelei, alb până la perete şi uşă şi sub dulapul cel mare, a cărui uşă, când era lovită, cânta pe glas de bariton. Celălalt cuplu, Margot şi Valens, se deplasă puţin amuzat şi speriat, gheara repezită de Ilane ciufulind-o pe Margot şi însemnându-l pe Valens pe burtă. Sengle[1], găsind şi hazlii până şi aceste peripeţii de trudă monotonă, abia se mişca şi respira fără zgomot, bucuros să fie la adăpost, deasupra braţelor desfăcute în lateral asemenea mişcării vâslelor, aşa cum se spune că masculul tarantulei evită cel mai adesea piciorul îndoit şi otrăvit.

Erau o mulţime de lucruri copilăreşti în cameră, o ţestoasă râcâia şi zgâria, mişcând o mică lampă albastră, prinsă cu agrafe de carapace; şi mai era un ceas deşteptător în formă de craniu, suflat cu fosfură de calciu, a cărui mandibulă mormăia şi tremura şi pe care nu-l lăsau niciodată să sune, declanşarea lui necesitând o grimasă prea urâtă. Mai era o tablă de ardezie pe care Ilane, pentru un pariu, spusese Sengle, mai copilăresc decât toate celelalte, scria, din când în când, ştergând-o pe precedenta, o cifră. Şi era miezul nopţii numai la unison între tablă şi ceas.

Camera şi cei care erau în cameră şi faptele lor au fost aceleaşi în celelalte ore ale nopţii, Sengle şi Valens răspunzându-le rar fetelor, fiindcă puteau să vorbească mai inteligent între ei, şi nevorbind între ei pentru că se

înțelegeau destul numai fiind împreună. Ziua veni adusă în căruțele zarzavagiilor, ca rostogolirea unei mări înghesuite într-un ghioc; și, după o discuție între cei patru ca să se lămurească dacă pe tablă scria 17 sau 18, Sengle propunându-le să șteargă și să o ia de la capăt, cele două cupluri ieșiră în două tandemuri, pentru că pentru ceea ce urma Sengle avea nevoie ca oboseala lui să fie mare, iar fratele lui îl însoțise pretutindeni, căci acest cap drag din fața lui, și nu un astru mai galben sau mai alb, distingea noaptea de zi, astfel încât el să nu fie foarte nefericit.

1 *Singulum*: Sans avoir m'a laissié tout sengle (Rutebeuf). [„M-a lăsat singur și fără de nimic" – acest citat din piesa *Miracolul lui Théophile* a poetului medieval francez Rutebeuf (aprox. 1230-1285) constituie singura notă a autorului. Notele de subsol care vor urma aparţin traducătorului.]

II

PRIMA NOAPTE

Champs-Élysées, ceață. Câțiva biciclişti, ca ei adineauri. Sengle, acum îmbrăcat corect, se deosebeşte de mulţimea care aşteaptă în faţa Palatului Industriei prin faptul că nu are la pălărie un carton triunghiular împodobit cu un număr, destul de mare. Nişte negustori ambulanţi vând acest suvenir şi altele mai scumpe, de pus în ramă, replicându-le celor care le refuză că un număr este indispensabil pentru ca înăuntru, deja parte din turmă, să nu li se fure hainele.

Oamenii aşteaptă pe bănci, încă prea puţin disciplinaţi, mai degrabă ca nişte liceeni în această mare clasă, cu caraghioslâcul unor pedagogi-jandarmi.

Apoi ajung goi în altă sală şi începe antropometria; tot jandarmi, sub lama lor albastră de ghilotină, şi negustori galonaţi. Vor fi cântăriţi în balanţa acestei spânzurători căreia i se zice stadiometru; numai să nu fie Sengle destul de greu. Dar deocamdată se simte un miros cald de oi tunse, nu contează că urci treptele şi ieşi din turbă ca un zeu tânăr; dar atomii vizuali şi tactili ai celorlalte trupuri sunt cu adevărat prea aproape. Cum nu e spânzurătoarea aceasta încoronată cu cercul de ploaie al unui duş! E răstignit acolo un bărbat mărunt şi foarte urât, iar unul dintre galonaţi îşi vâră degetele în zona lui inghinală, roşcată. Serviciu auxiliar, proclamă ei. Prins în şirul indian, Sengle a urcat treptele şi nu are timp să se recunoască. O bătaie uşoară pe muşchi, bun pentru serviciu, vocea şi brânciul în acelaşi timp, spre haine.

— Ăsta trebuie tăiat, zice un jandarm, pentru că el are părul lung.

III

ALTĂ ZI

Sengle liber și condamnat la moarte, și știe data. Și iată-l cum plutește pe patul său de tablă albă în formă de gondolă. Sengle, precum regele oriental, are trupul prins până la centură într-un soclu de marmură neagră, care va urca și mai mult și care-i aminti de o plimbare pe care o făcuse într-o pădure cu fratele său, într-o asemenea stare de spirit de parcă ar fi luat hașiș. Corpul său mergea pe sub copaci, material și bine articulat; și nu știa ce fel de fluid zbura pe deasupra, parcă ar fi fost un nor de gheață, și acela trebuie să fi fost corpul astral; iar ceva mai subțire se mișca mai înspre cer, la trei sute de metri, poate sufletul, și un fir perceptibil lega aceste zmeie.

— Frate, îi zise el lui Valens, nu mă atinge, fiindcă firul o să se-ncâlcească în copaci, ca atunci când alergi cu zmeul pe sub stâlpii de telegraf; și cred că, dacă s-ar întâmpla asta, aș muri.

Și citise într-o carte chinezească etnologia unui popor străin de China, ale cărui capete pot zbura spre copaci pentru a prinde prada, legate prin desfășurarea unui ghem roșu, și se întorc apoi să se adapteze la colierele lor sângeroase. Dar nu trebuie să sufle un anumit vânt, căci, odată ruptă sfoara, capul ar zbura peste mări.

Asemenea fratelui său Valens, pe care-l va ști departe timp de zece luni, Sengle liber se îndepărtează de soldat și își retrăiește trecutul ca prezentul lui Valens, ca niște impresii care-i plac și sunt așadar singurele adevărate despre sufletul lui. Și iată cealaltă sală de examinare în care intrase înainte și a cărei amintire a revenit spre patul alb în formă de gondolă.

Într-un vast atelier roşu şi cenuşiu, sub oaza unei lămpi mari. Severus Altmensch, eunucul evreu; Raphaël Roissoy, pictorul gazdă; Freiherr Suszflasche, celebrul estet german; publicistul Bondroit; o fetişcană, de meserie model, pe nume Huppe; şi Sengle însuşi.

După ce Huppe îi explicase lui Sengle cât de plăcut ar fi să-i vadă şi să-i posede trupul, cum le avusese ea pe cel al lui Raphaël Roissoy şi, anterior, pe cel al lui Bondroit şi cum nu spera să-l aibă pe cel al estetului german, Sengle îi răspunse că mai amuzant ar fi să vadă dacă ar fi cu putinţă ca Huppe să se folosească de cel al eunucului evreu Severus Altmensch, căci, de fapt, nimeni nu ştia dacă-i lipsea ceva atât cât să-l facă eunuc sau numai cât să-l însemneze ca evreu. Şi se gândiră la un artificiu. Propuseră un joc, îngăduit într-un atelier, în care se trăgea la sorţi cine să urce gol pe masa modelului; şi, fără să trişeze cineva, deşi Sengle prezisese că aşa se va întâmpla, sorţii căzură asupra lui Severus Altmensch. Pe care, pentru că refuza să se supună, Sengle îl ţinu de umeri – cu vârful degetelor –, iar Huppe îi dădu jos…

Severus Altmensch se ivi nud, afară de picioare, cu atât mai diforme cu cât abia se ghiceau în fundul unor ghete exagerate. Avea pieptul scobit, burta ieşită în afară ca o muchie de tetraedru, braţele ca două scânduri, picioare de faun – ale unui faun care ar fi fost retezat, din pudoare, pe o stampă – şi toate membrele i se articulau în sensuri neprevăzute. Peste tot vegeta un astrahan de vigonie sau de lamă, care te ducea cu gândul la lâna nespălată. Iar cu unghiile tăiate ca nişte gheare întindea spre piept pubisul triunghiular al pântecului său enorm, cu vârful în sus.

Huppe îl copleşi cu delicateţi complete; Severus scoase mici ţipete, miorlăi şi o muşcă de sân. Ea nu obţinu nici un rezultat, fiindcă era masochist, fetişist şi funcţionar judecătoresc, şi se răsuci pe covor, sugând ciocul unui păun împăiat.

După ordinea sorţilor, Freiherr Suszflasche se dezbrăcă aproape la fel de ignobil, ţeapăn, în vârstă de douăzeci şi patru de ani, oprit cu creşterea la doisprezece, după cum le cere Schopenhauer semenilor săi; numai oasele şi burta erau vii.

Raphaël Roissoy, frumos prin trăsături şi prin faptul că-şi construise o expresie, cu trupul prea feminin al Sfântului Ioan Botezătorul de Da Vinci.

Bondroit, arătos; iar ultimul, Sengle, cel mai armonios, găseau ei, cu trupul cel mai cast, în ciuda aerului prea de model de atelier al mustăţii ce abia îi mijea.

Şi, cum nu erau decât şase trupuri goale, nu exista un atentat public la pudoare. Deodată sună la uşă – şi Bondroit se duse, gol-puşcă, să deschidă – Moncrif, de o urâţenie roşcată aproape la fel de scofâlcită ca Severus Altmensch. Nou-venitul, uimit, temându-se de un paradoxal viol, se duse să se aşeze, acoperit cu mai multe macferlane. Şi toţi simţiră faţă de dânsul o oroare profundă; căci, al şaptelea fiind, deşi îmbrăcat, el constituia ATENTATUL.

Şi cei şase dispărură în fumul lămpii mari, căci sticla se spărsese; şi, scandalizaţi de acest Al Şaptelea, se repeziră la haine, călcând cu picioarele goale pe cioburi.

IV

MUCARNIȚĂ

Sengle, care ar fi vrut să fie reformat înainte de a fi tuns, se întreba cu teamă dacă asta avea să se întâmple înainte de cufundarea în sordida livrea. O singură dată văzuse de aproape un militar: întâmplător, într-un vagon de clasa a treia, aproape de Brest, un repatriat gol cu totul pe sub manta și pantaloni. Prin găurile buzunarelor i se vedea pielea murdară. Mirosea a scârnă, febră, spermă, vacs și unsoare de arme. Hainele pe care i le azvârliră lui Sengle se vedea că șterseseră mai multe trupuri de tonkinezi. Sengle înțelese necesitatea izmenelor la regiment, împotriva contactului cu acele căptușeli. Dezinfectate fizic, fie; însă duhoarea se păstra acolo spiritual. Detaliu agravant: încălțările. Cât mai mici, asta căuta el. Și se împotmoli în niște bocanci de piele de douăzeci și trei de centimetri care lăsau loc pentru ruliu și tangaj, rodeau călcâiul cu fluxul lor și sileau glezna la o gimnastică inconștientă pentru a le ține, cu ipocrizia unei căptușeli de vâscozitate neagră.

Simetric, un jeg asemănător păstra suplă pielea chipiului. Dinspre nasturii de servitor incendiar, cu grenadele lor, îi urca până la nas cocleala. Iar mânecile vestonului erau lungi – măsurile regulamentare prevăzând o diferențiere mai puțin vizibilă, prin scurtarea brațelor, între antropoizii ale căror picioare erau mâini, dar ale căror mâini erau și ele picioare, asemănători meduzei marine care are o singură gaură drept anus și gură.

Caporalul era prea în largul lui ca să nu i se adreseze cu „domnule“.

Teoria din camere – nou îmbrăcaţii în picioare, „într-o postură militară“, în jurul gradatului, privindu-şi cu mândrie, majoritatea ţărani, marţialele costume – îi făcu plăcere lui Sengle, căci află astfel ce însemnau galoanele şi cum să deosebească gradele. De vreme ce nu se sinchisise niciodată de tinichelele acestea, din lene şi dezgust instinctiv, ştiinţa îi era intonată şi vârâtă pe gât fără greutate.

— Trebuie să-mi spuneţi caporal, nu căprar. Aici nu mai există domni. Nu domnule caporal: domnule se spune numai de la adjutant în sus…

V

ITINERAR

După ce un veteran îi făcu patul, ale cărui aşternuturi i se părură cumplit de murdare, sub păturile de puşcărie, numai gri şi brune, de culoarea şoarecilor de casă şi-a celor de pădure, adormi în zgomotul şi curentul celor două uşi mari.

El, care se temea de oglinzi, se reflecta prin geamurile acelea în alţi soldaţi.

Peretele de lemn întunecat dintre paturi se ridica în faţa lui ca o iesle de grajd sau ca uşile unui vagon de-a treia. Mâini obscure scuturau pe geam nişte harnaşamente împuţite cărora el nu le ştia numele. Trenul înaintă spre oraşe ca Amiens şi Lille…

Casele se înroşesc pe măsură ce trenul se afundă spre nord: ele fumegă în teracotă, iar gura lor arborează literele: FUMOAR. Drumul e presărat şi şlefuit cu cenuşă de pantaloni roşii foarte vechi şi decoloraţi. Dedesubt, zăngăneşte sub vagoane un pavaj oribil. Iar nordul modern seamănă foarte mult cu anticele Ecbatane prin faptul că oraşele au rămas, aidoma primului om, pământ înroşit la soare.

Trenul mergea spre oraşe ca Amiens şi Lille; trecu prin Halluin şi Menin.

Apoi iată lanurile umede de secară şi copacii care se deslușesc bine numai în amurg, căci la acea oră au rămas exact cum i-a făcut Memling, nimic altceva decât nişte mari pene şi ondulate. Pe urmă totul este cenuşiu

şi nu se mai vede orizontul, nimic. Paralel cu trenul înaintează un rambleu, sub firele de telegraf. Şi, conformându-şi de asemenea paralelismul acestor fire de arpentaj, marea vuieşte şi se înspumează, adâncă de trei sau patru metri, iar dincolo de ea este numai cerul de culoarea nisipului. Au trecut de oraşe ca Bruges, unde trenurile se opresc în catedrale şi unde casele de pe străduţe se îmbracă în culoarea maimuţei muribunde sau a coapsei de nimfă emoţionată; unde, în piaţa băutoare de bere, o bătrânică vinde sfeşnice de lut verde. Noaptea a ieşit cu totul din mare, iar valurile aprind în larg mari fierăstraie de fosfor smaraldiu. Trenul merge de-a lungul plajelor unde singurii copaci sunt stâlpii trăgătorilor duminicali cu arcul…

Sengle trecu prin Halluin şi Menin şi nu se trezi decât la primul jandarm belgian.

Furierul îl trăgea de picioare:

— Scularea! Te cheamă majurul.

Fără să se trezească de-a binelea, se dă jos în pantalonii lui sângerii şi în vestonul de valet cu nasturi tăioşi. Sergentul-major îi solicita literatura pentru traducerea unui logogrif de ziar, din care oricum nu pricepea nimic.

După ce o luă pe diverse scări, ajunse în curte, imensul vas nocturn al celor patru clădiri militare, luminată difuz de zăpadă, suflată într-un colţ cu sulful galben al ferestrelor şi al coşului fumegând de la postul de pază.

Un cântec foarte frumos cu versuri nedesluşite urca dinspre o răsuflătoare licărindă, gură pentru aleluia unei întregi mulţimi bretone de pelerini sau tălmaci al zgomotului pe care l-a auzit Samuel Taylor Coleridge, în mijlocul spiritelor cereşti:

Şi-au răsunat din gura lor
Cântări de farmec pline.

Cântările se-nvârtejeau,
Ţâşneau spre bolta-naltă
Şi se-nturnau când răzleţit,
Când toate laolaltă.

Acum erau ca ciocârlia
Străfulgerând în zare;
Acum un stol de păsărele;

Și toate cântecele-acele
Umpleau văzduh și mare!

Acum ca o orchestră-ntreagă,
Un fluieraș stingher,
Un cânt de îngeri ce-amuțește
Stihiile din cer[2].

Și Sengle rămase foarte mult timp să-l asculte pe bucătar filtrând cafeaua matinală printr-un cântec obscen.

Sub lună, cadranul scrise cu o grimasă mută: ora patru.

Sengle urcă înapoi spre dormitorul plutonului său ori spre unul oarecare din mulțimea de uși și de etaje toate la fel și văzu în mai multe, în locul de unde plecase el, trupuri uniforme cu al lui, ieșind foarte puțin în relief pe paturile plate. Când tocmai își regăsea culcușul adevărat, un sunet săltăreț străbătu înaltul raft pentru bagaje, un bătrân tambur desculț se strecura de-a lungul tăbliilor, izbindu-și surd toba așezată acolo și răsturnând cu o mare rapiditate peste piepturile celor care dormeau, pe rând, efectele și ranițele.

Se lăsă din nou puțină liniște și, în așteptarea cumplitei goarne, ziua începu să-și apese pe geamuri râtul plin de promoroacă.

2 Samuel Taylor Coleridge, „Povestea bătrânului marinar“, în *Balade engleze*, traducere de Leon Levițchi, Univers, 1970, p. 214. Alfred Jarry a realizat o traducere liberă integrală a poemului coleridgean, apărută postum, în 1921.

VI

PREZENTĂRI

Fluierătură. Ultima haltă. Au venit o grămadă de oameni, și generalul cu ei, se prea poate, cu toții militari, trambalând o chestie aurită care-i drapelul, înălțat pe pântecul unui locotenent foarte mândru (e tolba cu mesaje, spunea crainicul lui Aristofan). Mai este apoi un morman de pietre și e mai confortabil să nu te dai jos, ci să rămâi pe loc așezat, cu piciorul stâng pe o pavea. Nu trebuie decât să miști puțin piciorul drept ca să pornești iar. Ar fi, oricum, mai politicos din punct de vedere militar, se gândi Sengle, să pui piciorul jos și să te sprijini numai cu cotul de bicicletă, căci iată că generalul se află în fața lor și prezintă sabia, tamburii bat onorul, iar toți amărâții aceia au rămas cu ranița în spinare și prezintă armele…

Altă fluierătură. La dreapta. Marș.

Sengle, adormit și asurzit, înaintează monoton, așa cum o veveriță, rotindu-se în cușca ei, învârte o flașnetă, în spatele tobelor și alămurilor și în fața restului fanfarei care-l împinge din spate, ștergând noroiul de pe fesele tamburilor dinainte.

Seara, sergentul:

— Ești obraznic dumneata; n-ai salutat drapelul.

— Drapelul? zise Sengle. N-am făcut-o din bravadă. Nu mi-a venit în minte să salut drapelul. Și apoi, eram prea ocupat să mă uit la ceilalți cum îl salută.

— Inclusiv generalul. Numai să nu-ţi ardă treizeci de zile de arest.

A doua zi, la raport:

— Cincisprezece zile de arest pentru soldaţii Mathurin, Kerlevezou şi Gautier, care, aflându-se în cameră, în spatele geamurilor, nu s-au descoperit când s-a sunat goarna pentru drapel în curtea cvartirului.

Asta-i tot.

VII

CONTINUAREA PREZENTĂRILOR

Cum sergentul-major îl chemase în seara dinainte, Sengle fu convocat de ofiţerii săi să facă pe poetul decadent la doamna colonelească, unde comise, de altfel, gafa de a nu-şi face apariţia; iar locotenentul Vensuet, însărcinat cu un curs de literatură pentru furieri, le citi din literatura lui Sengle.

Şi îi citi lui Sengle, chemându-l la dânsul, din versurile sale (căci scria şi el), cu acest epigraf bizar:

> Morarul nunţilor îşi pierduse nepotul. El urcă pe scară. Bate un cui în uşă. Către păianjen: „Şi acum tu, Cui-în-Cruce, ţese-ţi zidul“.

PASTORALĂ

Câmpia de speranţă şi cerul zâmbitor
Privesc în aer freamăt de triluri călătoare.
Un ulm plin de iubire îi face vânt uşor
Soarelui ce asudă prea însetat în zare.

Pe pălării ridică volburi de panglici vântul,
Roşind surâde înspre păianjenul cernit
Ce ţine strâns la ceafă cordele, cum veşmântul
Lui Arlechin în scena din prag e încropit.

A scârţâit vioara strident într-un hambar;
Spre sunetul ce-i joacă de parcă-s marionete,
În tină dansatorii călcâiele-şi presar.
Arcuşu-i ca o barcă plutind în ritmuri bete.

Duminicalul clopot, cu timbrul strunjit bine

De pricepuți orfevri, acum mantia-și sună,
Iar trubaduri, din verde cristal de mandoline,
Scot strigăte aprinse, cu fluieru-mpreună.

Când stacojiul soare broboanele își lasă
Pe câmp, perechi se-ndreaptă spre case alergând.
Sub ploaie, și saboții au călcătura deasă.
Vedea-vom diamante de curcubeu curând?

A început să toarne. Pădurea cea înaltă,
Cu palmele lor, polii acum o biciuiesc.
Un tunet face zarvă, izbind cu o unealtă
Ce sfâșie damascul ca un fierar ceresc.

Deja se-nchide cercul pe dublele-mi pupile
Și frunze-s adormite pe zidul crucii mele.
Se strâng ghearele care, de-a pururea, agile,
Pe capete regale sucesc coroane grele.

Lumina aurie din zori alungă spectre
Și florile-s strivite pe câmp sub pașii lor.
La stânga și la dreapta, după mișcări de plectre,
Leagănă struna Timpul, ca un semănător.

Cântând își suflă coșul voluta albăstrită.
Izvorul, ca un greier în cuib de alge rece,
În flautul cu găuri din picături palpită.
Tresaltă brazda-n toba pârâului ce trece.

De la cei care-ngheață speranțele carnale,
Vertebra scuturând-o-n frig de morminte hâde,
Pentru cel ce de domul drepturilor noastre își râde

Lișița cenușie amețește-n plin soare
Fildeșul curb, pereche pe-a taurilor frunte.

— Versuri de ofițer, zise respectuos Sengle, așa cum o femeie, într-un bordel, îl măgulește, după cerințele meseriei ei, pe soldatul de rând.

Vensuet, care era cu adevărat inteligent, roși.

Mărturisi că acele două galoane erau numai un mijloc de a-și câștiga traiul, că el era anarhist și pasionat de artă și încercă să se dovedească informat.

— Sunt la curent cu toate încercările tinere. Nu mă mai satur să-i citesc pe marii noștri poeți *contemporani*, Victor Hugo și Alfred de Musset. Îi știu

pe de rost pe Maupassant, Zola şi Loti; admir *insondabilul abis* al cărţii Milei şi a Morţii[3]. Am fost să văd *Trimardot*. Cât de natural sunt privite acolo moravurile ţăranilor! Tipul fermierului în mijlocul rudelor sale muribunde care se gândeşte numai la boii lui. Declamaţiile lui Trimardot *frapează* oarecum, prin lirismul lor, pe lângă acest studiu fidel; dar cât sunt de îndrăzneţe, şi ce versuri frumoase! Aţi fost la *Trimardot*?

— În altă parte, zise Sengle, dar undeva unde m-am bucurat de plăceri întru totul asemănătoare cu ale dumneavoastră. La Music-Hall-ul de pe bulevardul Jovial, unde nişte mimi mi-au exprimat pasiunile cele mai naturale, fără exagerări, aşa cum ne agită ele pe *noi* toţi. Era o pantomimă italiană care a început ca toate pantomimele italiene, până când Pierrot şi Cassandra l-au omorât pe Arlequino, iar Doctorul, după ce a alergat de trei ori cu paşi mărunţi în jurul cadavrului, s-a oprit la o pungă şi a luat-o spre a o diseca în laboratorul său. Când Pierrot a ridicat mortul şi l-a lipit de zid scuipându-l pe ceafă, pentru că rigiditatea nu era încă instalată; când a vrut, întorcându-se cu spatele la el, să-l ia în spinare, iar trupul s-a desprins, de trei ori, îndoind genunchii, cum se întâmplă ori de câte ori vrei să-ţi iei crima cu tine şi nu apuci decât vidul; şi când, maliţios, s-a îndreptat de spate în vreme ce Pierrot i se uita sub nas; când, devenind rigid, singurul mod de al transporta a fost să-l apuce de şolduri şi să-l împingă în salturi până la uşa laboratorului, iar Colombina, ridicând draperia, a înţepenit şi ea şi a trebuit să fie dusă, de asemenea, în salturi; aici era evident că autorul mimei cunoştea din propria-i experienţă viaţa şi moartea, iar *noi* am recunoscut cu toţii scene pe care le trăisem şi pasiuni în sensul alor noastre… Regele spune „Noi“. Dar chiar aici impresia a fost înfricoşător de exactă, şi *natura* însăşi în faţa noastră, şi a fost foarte frumos. Pierrot s-a aşezat ca să socotească pe o foaie moştenirea mortului şi mortul a venit, sau mai degrabă Moartea, gol până la oase, în spatele scaunului (căci mimul dispărea după o bluză roşie, indiscernabilă de pânza roşu închis a fundalului, pe care erau pictate cu artă nişte oase, iar nişte proiecţii verzi animau oasele şi distrugeau carnea până la negru, aşa cum te priveşti în două oglinzi ţinând braţul la patruzeci şi cinci de grade inexact, şi două

imagini se suprapun prost, lăsând un radius subțire între figurile lor fluide), a stins lumânarea asemănătoare cu un deget care lumina stânga lui Pierrot, apoi pe cea din dreapta, după ce lumânarea din stânga fusese reaprinsă; și mergea ritmic, în cadența tromboanelor. Iar când Pierrot s-a întors și și-a văzut îngrozitoarea Remușcare, Cassandra s-a repezit și l-a ridicat alb de pe jos și i-a dovedit că nu era nimic acolo; au deschis iar dulapul laboratorului, unde Arlequino devenea, tot mai calm, *cadavru*, nedisecat încă. Iar după această constatare a simțurilor, mortul a revenit îmbrăcat numai în dantela oaselor sale, și asta de patru ori, cu frica de neșters a celor două figuri de femei bătrâne, verificând zadarnic, la reluarea ariilor de gigă, carnea trupului zâmbitor cu masca lui de sărbătoare și romburile multicolore. Iar la sfârșit scheletul s-a amestecat cu toată lumea, în apoteoza unui balet. Nu-i acesta cel mai bun *realism* și observarea cea mai subtilă a vieții noastre de zi cu zi?

— Evident, zise Vensuet ca să pară că înțelesese, este *gândirea profundă* a lui Holbein și a Dansurilor morților, *Memento, homo*…

Sengle, după ce se răsuci milităreşte pe călcâie, apăsă primii doi paşi ai retragerii, dezolat de cum știa cineva, ca o femeie bătrână, istoria artei, citate latinești și idei generale.

3 *Livre de la pitié et de la mort*, volum din 1891 al scriitorului francez Pierre Loti (1850-1923); expresia „insondabilul abis“ este preluată din textul care deschide această carte și care va fi parodiat de Jarry în *Faptele și opiniile doctorului Faustroll* (1898, apărută postum, în 1911).

VIII

PE O TRAIECTORIE

Dimineaţa primiră ordin să dea jos pantalonii de camuflaj care le acopereau pantalonii roşii, să lustruiască nasturii la mantalele nr. 3, suflecate şi a căror pulpană stângă ţinea baioneta. Prinseră două cartuşiere şi o gamelă la bretele, iar sergenţii, după ce-i puseseră câte doi să cureţe ţeava puştilor cu vergeaua, verificară strălucirea dublei spirale. Apoi cineva strigă: „Jos!“, iar adjutantul îi puse în rând, cu baioneta la puşcă, faţa la zid, şi, „individual“, luară poziţie de ochire în faţa micilor ţinte albe şi negre din faţa lor. Caporalii, cu suporturi pentru arme, le recitau soldaţilor, unul câte unul, teoria corecţiilor de ochire. O baionetă ţintuia de zid un carton alb, iar ţintaşul comanda mişcările unei muşte mobile. De la o fereastră, un caporal ridica şi cobora o ţintă pe care soldaţii, unul după altul, cu arma încărcată cu gloanţe false, o ocheau cu zgomotul de război de ţesut al mecanismelor cu repetiţie. Tot şirul, dârdâind şi alunecând pe polei, se uita la ceas. Mănuşile le fuseseră interzise. Din când în când, câte unul care, coborând ultimele două trepte dinspre dormitor, punea piciorul în curte se îndrepta poticnit spre baionete.

Se comandă adunarea, alinierea la dreapta, drepţi. Şi se auziră ordonanţele şi toţi cei care, ca să evite teoria despre tragere, spuneau că nu fuseseră anunţaţi de ora plecării. Se făcu iar apelul, apoi, în sfârşit, la dreapta marş forţat. Ţintaşii plecaseră cu două ore înainte. Cu gornistul în frunte, care-şi ţinea regulamentar instrumentul. Împiedicându-se în puştile

care le atârnau pe umeri, doi slăbănogi cu respirația întretăiată se grăbeau în urmă, sub greutatea uriașă a lăzii cu cartușe.

Gardul cazărmii, aleea cu arbori, orașul, ușurința mersului fără raniță, glodul alunecos în care se împotmoleau boii, după gheața din cazarmă. Apoi panta semi-verticală unde se termină pavajul tare, ulițele, la dreapta și la stânga, care duc spre mănăstiri și pensiuni și care au nume foarte vechi; iar numele lor se pierd printre copaci. Respirațiile sunt zgomotoase, iar Sengle iuțește involuntar pasul, ca să termine odată. Terenul plat unde gâfâielile persistă până când li se permite „mers de voie“. Sengle poate să-ți țină arma într-un mod mai puțin regulamentar, nu are brațul destul de lung ca să ajungă la inelul de pe patul puștii și strânge mijlocul curelei. Și poate să se îndepărteze până pe trotuar spre a se feri de macadamul care-i zgâlțâie bocancii ce i se par aproape la fel de ușor de spart ca o cameră de cauciuc.

Taluzurile cu garduri vii roșietice și mușchi albastru, pe unde urmărea greierii cu un cuțit ca să le astupe găurile în urma lor, când era liber. Râul pe care alunecă un patinator liber. Dincolo de plopi, o cruce foarte veche pe care o căutase multă vreme, ca în vis, știind-o acolo înainte să o descopere, și pe care, în locul lui Cristos, sunt răstignite accesoriile patimilor sale, iar un potir de lemn asemănător cu un păhăruț pentru ouă fierte stă ascuns lângă trunchi, precum păsările de noapte la pândă. Pușca fără cocoș pe care o țin sub braț, cum fac soldații numai după ce moare un militar, și care nimerește ținta fără greș, pentru că e sprijinită liber de umăr. Zgomotul vapoarelor-spălătorii, școala de tamburi, „rapapa“, dincolo de gard, când te pișii. Podul și calea ferată simetrice spre Paris și spre mare.

Coborârea pe stâncile care-s un drum unde furca bicicletei ar vibra, cu teama unei căruțe care să-ți taie calea mai devale, și drumul ca o pistă spre sate și râuri. Ferma cu o giruetă nemaipomenită, un pal printr-o inimă străpunsă și dragonul chinezesc care se învârte după coada sa. Balta acoperită de lintiță ca de niște solzi, din care bolborosesc bulele buhailor de baltă și ale marilor hidrofile de culoarea smoalei.

O fluierătură, care vrea să spună: arma la umărul drept, pas accelerat. Prezentați arm’. Este salutul pentru o companie care se întoarce.

Valea cu apă curgătoare și rouă, cu bucăți albe de gheață sfărâmată și puțin soare pe mal. Pădurea păzită de pe dealurile unde Sengle vâna nevăstuici, unde a urmărit cu un băț un șarpe de apă lung, roșiatic și unduitor care a scăpat înotând. Albia pârâului e uriașă și rece, hainele militare, paralizante, caută un vad strâmt ca să treacă. Cu zdrențele astea, n-are nimic dacă se murdărește. Au mâinile umflate, pulpele moi, picioarele grele, pielea de pe cap li se jupește sub chipiu, spinarea se încovoaie din cauza sau în așteptarea raniței. Pușca sprijinită pe pământ are noroi până la apărătoarea trăgaciului, ploaia se scurge pe țeava care, la gură, are pete sifilitice de rugină. Se va face inspecția armelor, ordonanța lui va avea de lucru.

Sar de pe taluz în iarbă și în mâlul lipicios și se pișă lângă gard. Apoi, fiecare primește câte jumătate de pachet de cartușe și își așteaptă rândul în șir indian. Strict interzis să ochească, sub amenințarea pedepsei cu arestul, nu e nevoie să exerseze; țintiseră destul înainte. Măcar n-au a se teme de vreun accident, cred vitele. În plus, trebuie să înainteze până la locul de tragere cu arma la umăr, să o lase jos și să ia din nou poziție de tragere în fața țintei. Lângă fiecare soldat se află un sergent, ca să-l țină ocupat cu sfaturile sale și așa-zicând să-i rectifice tirul; și mai ales să-i ceară o poziție regulamentară, să-l înșface, fără îndoială, dacă nu se aliniază drept spre țintă. Și nici un ofițer nu trece prin fața puștilor, niște soldați mărunți sunt trimiși să verifice găurile făcute de ricoșeuri sau de gloanțe. Și totuși ofițerii n-au de ce se teme, trupa e domesticită de minune, iar „neîndemânaticul sau nebunul“ ar fi făcut bucăți de camarazi, chiar și fără ordin.

IX

DESPRE ABRUTIZAREA MILITARĂ

Acest cuvânt nu este o insultă adusă armatei.

„Disciplina, care este principala forţă a armatelor“, spune teoria, îi cere soldatului o obedienţă negândită şi o supunere neîncetată. Ea trebuie să suprime în primul rând inteligenţa şi să o înlocuiască, apoi, cu un mic număr de instincte animalice derivate din instinctul de conservare, voinţe mai mărunte dezvoltate în sensul voinţei şefului.

Există două instincte de conservare, cel nobil şi cel ignobil. Instinctul nobil este instinctul de a-ţi conserva eul şi a-ţi menţine individualitatea impenetrabilă faţă de forţele exterioare. Inteligenţele nu se pot lupta până la moarte, pentru că nu sunt exact adverse unele altora, având în comun faptul că sunt inteligenţe. Din alt motiv, corpurile nu se mănâncă între ele, temându-se că, lovindu-l pe celălalt, îl va învăţa să rănească. Şi, de altfel, nu este foarte sigur că percepţia „celuilalt“ este foarte clară la ele. Un burghez, un ţăran, un soldat vor recunoaşte că toate corpurile au acelaşi instinct, instinctul mulţimii, şi vor fi scandalizaţi de cei care nu fac „ca toată lumea“. Corpurile (sau mulţimea) sunt discontinuul. Corpurile sunt separate în spaţiu şi se simt solidare. Căci discontinuul ar dispărea dacă nu ar tinde spre continuu. Dar continuul este perfectul, absolutul, infinitul, fiindcă aceste calităţi sunt echipolente; aşadar, la fel cum nu pot exista două infinituri, care s-ar limita, nu poate exista decât un continuu. Materia, corpurile, sau mulţimea, care sunt discontinuul, nu vor putea lua locul continuului, care este Spiritul, decât după ce îl vor fi nimicit. Această

nimicire se obține prin procedee cunoscute și mașinării cu angrenaje mai mult sau mai puțin stricte, în funcție de cât de puternic este instinctul de conservare a eului.

Pustnicii își supuneau trupul prin oboseală corporală, prin post și prin rugăciune, care le întorceau mintea spre Dumnezeu. Soldații sunt supuși la muncă grea, la gamelă (apa e băutura obișnuită a soldatului) și la lustru. Pe lângă exerciții, ocupațiile sunt ceea ce trebuie să fie ocupațiile: pot să te țină ocupat le nesfârșit. Bocancii, de atâta învârtit pe călcâie, fac niște găuri ca ventuzele în glodul câmpului de manevră și trebuie să fie, curios, lustruiți. Niciodată cu cremă, se spune: crema arde pielea. Dar trebuie să fie negri. Atunci cum? Mă doare-n cur, ar spune un caporal. Și chiar sunt negri. Or, cracii pantalonilor sunt căptușiți cu pânză albă care trebuie să rămână imaculată, în ciuda contactului cu ceara sau degrasul. Trebuie așadar să înnegrești întruna bocancul care se albește întruna și să albești neîncetat tivurile pantalonilor, mereu pătate de negru. Pe deasupra, este capital ca bocancii să fie frecați și foarte lucioși pe talpă.

Adevărata poziție a soldatului este rigiditatea cataleptică, auto-hipnotizarea cu ajutorul liniei negre a puștii înspre zidul căruia îi prezintă arma. Un general inteligent *ar fi* un mare mag, dar ar trebui să nu fie împins, printr-o mai riguroasă asceză, să se supună la rându-i magnetismului.

X

LA LOC COMANDA

La început mărşăluiră foarte repede, dispersaţi, cu puşca în poziţie orizontală, pe păşunea întinsă de lângă câmpul de manevre, înclinată şi atât de înaltă spre capăt şi garduri, încât părea că totul e numai un cer verde. O clopotniţă subţire plana ca un uliu-păsărar cu aripile desfăcute, nemişcat precum umbra prăzii sale. Vocile comandanţilor erau de asemenea subţiri în vântul pieziş. Se aprinseră focuri.

— La două sute de metri – în cruce! spuse caporalul.

Era, cu siguranţă, o croşă la capătul frazei sale, şuierătoare în vânt, pe o traiectorie. Încercară câteva tiruri cu gloanţe oarbe spre marea ţintă imaculată pe care se afla şi o cruce neagră, aşa cum trasezi două linii ca să hipnotizezi un cocoş. Şi se auzi un zgomot de vânătoare, fără să nimerească nimic, ca în vis, pe pajiştea pustie:

Să tragem uci, să tragem uci
Să tragem ucigător.
Lupta e grea ţă, lupta e grea ţă,
Lupta e grea, ţărişoara mea.
Duşmanul vom a, duşmanul vom a,
Duş-ma-nul vom a-lun-ga.

Şi apoi mărşăluiră, toată compania în front, prea flexibilă, convexă şi concavă, cu piciorul prin gropi, pe dâmburi, liniştit, între cursele înainte şi înapoi ale sergenţilor şi adjutantului, fără a se gândi la nimic, ceea ce nu era

dezagreabil. Sengle dormea de-a binelea şi se plimba pe pajişte numai pentru plăcerea sa. Vedea insectele din iarbă şi pitulicile de pe garduri.

Deodată, trebui să devină atent. După pauză, constând în urinale pe taluzuri şi refectoriu pe bază de gamelă, se trecea la manevre, locotenentul explicându-le lucrurile noi.

Locotenentul Vensuet, insignifiant dincolo de penajul mustăţilor blonde, cu pintenii bine cuprinşi într-o înfoiere roşie şi neagră.

— O să dau comanda: COLOANĂ CONTRA CAVALERIEI. Cele patru secţiuni se vor forma în careu aşa cum vi se va explica. Dar la cuvântul CAVALERIE, fără a mai aştepta să înţelegeţi altceva, puneţi baioneta la ţeavă, fără să vi se mai spună. Asta e teoria. Să nu vă închipuiţi că în război înaintaţi cu baioneta în faţă ca să spintecaţi vreun cal. Astea erau bune pe vremea lui Frederic al II-lea. Poate că există un efect moral, ca nişte funduri de sticlă pe un zid, ca să-i speriaţi pe cavalerişti şi să vă faceţi curaj să rămâneţi pe loc. Dar, când nu mai aveţi cartuşe, când aţi tras la toate distanţele, de la două mii până la o sută de metri, e mai practic să aruncaţi puşca şi baioneta şi să vă luaţi tălpăşiţa… Aţi înţeles, sergenţi? Să începem: COLOANĂ…

Sengle, după ce dormise de-a binelea, visa lucid. După-amiaza, avea să citească vreo carte, în timp ce ordonanţa sa lustruia; avea să-i dea de băut caporalului şi să iasă la ora cinci, cu o permisie de douăzeci şi patru de ore în buzunar. Valiza lui era deja făcută în oraş, la ora şase trecea trenul spre Paris, de-a lungul câmpului de manevre şi al şcolii de tamburi. La Paris, redevenit civil, avea să trimită uniforma înapoi la unitate, de teamă să nu fie acuzat de furt, şi avea să ajungă la Bruges, având timp să se instaleze bine înainte să devină legal dezertor. Iar tatăl său avea să consimtă să-i trimită acolo, lunar, nişte bani. Şi se bucura de ultima zi de armată, de frumuseţea ierbii, de praful sonor şi, pentru prima oară, de amuzamentul jocului de-a soldatul… Iată ultima pauză, înainte de a treia parte a instrucţiei.

— Formaţi… ramida de puşti!

Vecinul său e şi el foarte amuzant, greşeşte tot timpul când formează piramida[4]. Vine locotenentul:

— Caporal, ai să formezi și ai să desfaci piramidele trupei cât ține pauza. Și la sfârșitul instrucției compania are să se întoarcă în cazarmă în pas atletic. Și rup toate permisiile din plutonul meu, săptămâna asta… Adunarea!

Încă o jumătate de oră de ordine desfășurată, întoarcerea alcătuită din curse întrerupte de opriri în genunchi și trageri, printre turmele de animale și târgurile de sâmbătă.

Sengle, cu permisia ruptă ca și ceilalți, nu putu să iasă decât a doua zi la ora opt, nici gând să ia un tren, în fața șefului de gară, fără permisie; iar în civil ar fi fost recunoscut. Scrise și mai ales dormi toată ziua în fața focului, în camera cu obloanele închise, sub lămpi, iar valiza sa nu rămase făcută, căci nu avea curajul să aștepte duminica următoare, avea nevoie de libertate, și nici măcar de asta, ci să scrie și să doarmă în liniște, mai repede.

4 Lucru cunoscut deja din *Dicționarul de idei primite de-a gata* al lui Flaubert (traducere de Irina Mavrodin în *Opere 3*, Univers, 1984, p. 306): „A înălța o piramidă de puști: culmea dificultății pentru cei din garda națională“.

CARTEA A II-A

CARTEA FRATELUI MEU

Iubitul meu s-a dus deodată,
Luându-mi inima-ntristată.

CHARLES CROS

I

ADELFISM ŞI NOSTALGIE

Sengle nu era prea sigur că fratele său Valens existase vreodată. Îşi aminti bine de o orgie studenţească la care luaseră parte împreună şi de o plimbare cu bicicleta, în ajunul vizitei medicale, prin aerul atât de cald şi de solar încât devenise fluid, printre nesfârşite strigăte de insecte şi păsări, ca zumzetul auzit al atomilor, şi micile explozii ale carapacelor căzute ale arborilor, pe care se amuzau strivindu-le cu roţile lor flexibile. Era întocmai cum îşi închipuia el armonia celestă a sferelor. Apoi află că Valens părăsise Franţa şi vegeta în India printre febre, în acelaşi timp în care Sengle era închis în ocna mobilă a melcului militar; şi era nevoie de şaizeci de zile ca să trimiţi acolo o scrisoare, iar ecoul dormea un somn de patru luni.

De aceea nu îndrăzni deloc să-i scrie lui Valens şi se gândi că visase. Sengle era complet lipsit de memoria chipurilor şi nu putea reconstrui, fie şi închipuindu-şi că le calchia în aer, trăsăturile mamei sale moarte, la două zile după moartea ei. Şi nu-şi amintea deloc chipul lui Valens. În ciuda celor trei sau patru fotografii, una din momentul plecării. Ochii se fereau, iar gura mută era la fel de monstruoasă ca împăierea unei păsări.

Nu ştiu, mă uită oare al meu frate,
Dar cumplit de singur mă mai simt
Când chipu-i palid e acum departe,
În ezitările-amintirilor ce mint.

Îi ţin portretu-n faţa mea, pe masă,
Dacă era urât sau chipeş, nu mai ştiu,
Ca un mormânt e Dublul van, pustiu.

Pierdută-i vocea clară şi frumoasă

Ce prefăcută totdeauna pare.
Postum odor, străin de al său gând,
Mă cheamă, de dincolo de scrisoare,
Prea blândă pană, ruptă prea curând.

Regăsi o privire care-l evita mai puţin şi o gură care, în lipsa cuvintelor, scotea o slabă răsuflare într-un portret mai vechi al lui Valens, cu cinci ani în urmă, aproape copil, îmbrăcat în costum negru de marinar, în verdeaţă. Şi apoi văzu că poate se înşelase şi îşi contempla propria imagine, cu şapte ani şi jumătate înainte, şi că murmurase acele versuri în faţa unei oglinzi care-i va fi păstrat chipul neîmbătrânit.

Sengle descoperea adevărata cauză metafizică a fericirii de a iubi: nu comuniunea celor două suflete devenite unul, ca jumătăţile inimii omeneşti, care este dublă şi izolată la fetus; ci plăcerea anacronismului şi a faptului de a vorbi cu propriul său trecut (Valens îşi iubea, neîndoielnic, propriul viitor şi poate de aceea iubea cu o violenţă mai ezitantă, căci nu-l trăise încă şi nu-l putea înţelege în întregime). Este minunat să trăieşti două momente diferite ale timpului într-unul singur; ceea ce este suficient pentru a trăi autentic un moment de eternitate, adică toată eternitatea, de vreme ce ea nu are momente. Este un lucru la fel de uriaş ca neverosimila tresărire a lui Shakespeare, revenit în cutare muzeu din Stratford-on-Avon, unde încă e expus „craniul său la vârsta de cinci ani“. Este jubilarea lui Dumnezeu Tatăl unul şi doi în Fiul său, iar percepţia primului termen în raport cu cel de-al doilea nu putea avea drept rezultat decât pe Sfântul Duh. Prezentul, posedând în inima celuilalt trecutul său, trăieşte în acelaşi timp ca Sine şi ca Sine plus altceva. Dacă un moment din trecut şi un moment din prezent ar exista într-un singur punct al timpului, nu ar percepe acest Plus altceva, care este pur şi simplu Actul Perceperii. Acest act este, pentru fiinţa gânditoare, cea mai înaltă plăcere cunoscută, există o diferenţă între ea şi actul sexual al brutelor ca dumneavoastră şi ca mine. – Ca mine nu, rectifică Sengle.

Cuvântul Adelfism ar fi mai corect şi cu un aspect mai puţin medical decât Uranism, în ciuda exactei sale etimologii siderale. Sengle, mai

senzual, nu era capabil decât de prietenie. Dar, pentru a se regăsi în Dublul său predecesor, era esenţial să recunoască, precum un suflet, un corp destul de frumos pentru a-l privi ca pe al său.

Iar Sengle, îndrăgostit de Amintirea Sinelui, avea nevoie de un prieten viu şi vizibil, pentru că nu avea nici o amintire despre Sine, fiind complet lipsit de memorie.

Încercase să realizeze în el însuşi această amintire a Sinelui, răzându-şi mustaţa rară şi supunându-şi corpul la o meticuloasă epilare grecească; dar îşi dădu seama că risca să arate ca un pederast, nu ca un băieţel. Şi, mai presus de toate, era foarte necesar să rămână ceea ce avea să devină Valens, până în nefericita zi când, diferenţa de doi ani şi jumătate nemaifiind vizibilă, aveau să se confunde ca nişte gemeni perfecţi.

Înaintea lui Valens, avu mai multe prietenii care se pierdură, în lipsă de ceva mai bun, şi pe care recunoscu mai târziu că le suportase deoarece trăsăturile erau apropiate de ale lui Valens, iar ca să vezi sufletele ai nevoie de un timp foarte lung. Una dură doi ani, până când el îşi dădu seama că acela avea un corp de rândaş şi picioarele în evantai şi nu avea altă literatură decât o sentimentalizare a celei a lui Sengle; care se învârti după aceea luni întregi, alături de o seamă de amintiri cârpite, în creierul fostului prieten. Ca fervent al scrimei, tot un cusur i se părea să te temi de ascuţişuri şi să nu ştii să mergi pe bicicletă destul de bine încât să te bucuri de viteză.

Pe Sengle îl oripilau oamenii care, crezându-se poeţi, încetinesc pe drum, contemplând „punctele de vedere“. Trebuie să ai foarte puţină încredere în partea subconştientă şi creatoare a minţii tale ca să-i explici ce este frumos. Şi e stupid să iei note *scrise*.

Dacă omul a fost destul de genial (aşa cum învăţăm că figurile geometrice, atunci când liniile lor sunt prelungite în exterior, construiesc alte figuri cu proprietăţi asemănătoare şi de dimensiuni mai mari) ca să priceapă că muşchii săi pot mişca prin presiune, iar nu prin tracţiune un schelet exterior lui însuşi şi preferabil locomotor deoarece nu are nevoie de evoluţia secolelor pentru a se transforma în direcţia maximei forţe utilizate, prelungire osoasă a sistemului său osos şi perfectibilă aproape la nesfârşit,

fiind născută din geometrie; ar trebui să se servească de această maşinărie cu angrenaje pentru a captura într-un drenaj rapid formele şi culorile, în cel mai scurt timp posibil, de-a lungul drumurilor şi pistelor; căci, servindu-i minţii alimentele fărâmiţate şi amestecate, o cruţăm de carcerele distructive ale memoriei, iar mintea poate cu atât mai uşor, după această asimilare, să recreeze forme şi culori noi după voia sa. Noi nu ştim să creăm din neant, dar am putea-o face din haos. Iar lui Sengle i se părea evident, deşi era prea leneş ca să meargă să-l vadă funcţionând, că cinematograful era preferabil stereoscopului…

Poate că această concepţie îl făcea să nu-şi mai amintească deloc chipul lui Valens.

Orice punct ar fi explorat, nu văzu la Valens nici o fisură în acest paralelism continuu la interval de doi ani şi jumătate; până la vechiul armorial, răsfoit la bibliotecă, în care, la distanţă de câteva pagini, fiindcă iniţialele lor erau vecine în alfabet, armele lor se suprapuneau precum culorile majore şi minore la cărţi:

Sengle (1086).

Pe negru fond de scut, crinii cruci de-argint au presărat,
Suspine înflorite pe-al regilor veşmânt îndoliat.
Împrăştie groază leul din aur decupat.

Valens (1301).

Stând jos, cu zgarda roz oprindu-l din lătrat,
Leul de aur ridică laba dreaptă, devotat,
Şi culege o floare, din azurul curat,
Din cele trei ce-s semnul domniei în regat.

Deocamdată, Sengle regreta îndeosebi trecutul în care era liber… să facă baie în fiecare zi, să aibă haine bune de purtat, să nu fie scos la instrucţie de două ori pe zi şi să se întoarcă fără a tremura în faţa cadranelor.

II

PRĂBUȘIRE

Soldații sunt în uniformă de instrucție, cu cămașa băgată în pantaloni, centură pe deasupra, bastoane pe umărul drept, alergând spre noua cazarmă. Sengle e bucuros să scape de exercițiile cu arma, se va crede revenit în sala de sport a școlii, machiată o dată pe an în sală de împărțire a premiilor, cu flamuri ce ascund bara fixă din frasin șlefuit, cu miez de oțel, inelele ciocnindu-se unul de altul, trapezul cu capete de cupru, rumegușul în care se afundau după săriturile de pe podeaua din care se ridica praf.

Fu dus, împreună cu jumătate din trupa lui, de o parte a barelor din spate, între care un sergent, sprijinindu-se de ele, le ținu câteva prolegomene despre căderi și estropieri, nu prea supărătoare, căci pe urmă ajungi la spital. Adjutantul îl întrerupse și exercițiul începu. După bare, unde Sengle se trezi în largul său, ca la scară și la bară fixă, ajunseră la o bârnă rotundă, orizontală, aflată la doi metri înălțime; și, cu ajutorul unui scăunel, trebui să se ridice și să meargă pe ea. Ordonanța lui Sengle și toți tinerii țărani alergară ca pe niște crengi de copac și se mirară că, ajuns acolo, Sengle își privi picioarele, tremură și sări, îngrețoșat de exercițiu, după nici doi pași. Caporalul nu-l zeflemisi încă, în ciuda unei fraze a lui Sengle pe care nu o înțelese:

— În instrucția militară, inferioritatea este o superioritate și trebuie să ai creier și nervi ca să tremuri din cauza fobiilor.

De altfel, la un fluierat al adjutantului, schimbară aparatele și se îndreptară spre portic ca să execute diverse mișcări la trapez și inele. Sengle

observă că mișcările de mare forță, pe care le știa, nu erau comandate de caporali, care nu le cunoșteau sau nu erau în stare să le facă; și află mai târziu că teoria nu le prevedea.

Apoi trecură de la un aparat la altul. Din înaltul frânghiei netede, Sengle percepu foarte clar vocea caporalului care-i șoptea unui soldat:

— Cum o să facă, dacă a avut emoţii la bârna rotundă, când o să-i ordon să treacă în picioare pe deasupra porticului?

Se prefăcu obosit, își decontractă brațele și căzu pe frânghie. Pe bârna înaltă erau deja, călare, câțiva soldați.

Echipele celui de-a doilea pluton își sforțau membrele la aparatele precedente.

Adjutantul fluieră adunarea, iar cele patru echipe ale plutonului întâi se strânseră la capătul frânghiei. Sengle, știind că nu putea trece fără *a vrea* să sară de pe grinda îngustă pe pământul bătătorit, era încrezător că nu va trece. Un sergent traversă, cu brațele încrucișate, apoi câțiva caporali și mai mulți soldați, cu toții negri pe fundalul cerului, ale căror impresii le află mai târziu. Bârna, la cinci metri deasupra solului, are cinci metri în lungime și nu este destul de lată încât să poți merge altfel decât punând un picior în fața celuilalt. Trecură soldații din prima trupă; apoi cei din trupa lui Sengle…

Departe, în curte, se auziră un țipăt, zgomot și mulțime, iar adjutantul plecă… Unul dintre tinerii țărani cățărători, care alerga cu pas atletic pe mica bârnă rotundă, căzuse pe una dintre spânzurătorile răsturnate care, în formă de echer, susţineau extremităţile bârnei. Piciorul i se umfla, se vorbea că și-a rupt glezna, alergară după majurii absenți. Sengle se feri, de vreme ce nu i se comandase, să urce pe scara porticului; și, încrezător în ajutorul Exteriorului, mai puțin exterior lui decât milităria, căci milităria nu i se supunea *direct*, luă, cu un picior pe treptele de jos, postura unuia care are mare chef să se cațere, dar care, ca un bun militar, așteaptă ordinul. Și adjutantul fluieră de pauză.

Adjutantul fluieră de pauză, dar mai era UN SFERT DE ORĂ de gimnastică.

Pauza fu lungă, din pricina rănitului și a discuțiilor dintre ofițeri. Iar apoi *căzu ploaie cu grindină* și se refugiară sub hangarele din curte.

Sengle îi spuse căpitanului, care-i vorbea:

— Totuși n-aș fi trecut peste portic, fiindcă aș fi refuzat; și mi-ați fi citit Codul penal; dar după mine ar fi refuzat și alții.

A doua zi se citi raportul:

„Dat fiind că ploaia din ziua precedentă a făcut aparatele alunecoase și că vântul provoacă pericolul unor căderi, se interzice oricărui soldat, sub amenințarea pedepsei cu arestul, să treacă peste portic, până la noi ordine“.

— Toate astea-s foarte frumoase, zise Sengle, ca supunere la circumstanțele exterioare; dar ar trebui să fii sigur că asta durează tot timpul.

Iar în marțea următoarea, ziua de gimnastică, se dădu bolnav, iar ceilalți trecură peste portic pentru că era vreme bună și merseră pe piste, fără alt incident, de altfel, decât un ins cu hernie dublă care pretindea în fața sergentului că nu îndrăznea să sară în adâncime în groapa de trei metri cincizeci și care fu constrâns să sară, să urce înapoi și să sară iar în toate pauzele.

Sengle avea din ce în ce mai puțin timp să dezerteze, pentru că avea iar gimnastică vinerea, înaintea ieșirii de duminică, și pentru că nu avea să primească permisie, deoarece se dăduse bolnav. Și încercă altceva.

III

PICIOARE FĂRĂ OM

Sengle se dusese să fie examinat de medicul militar cu naivitatea de a spera – fiindcă se simţea definitiv incapabil să se supună *anumitor* comenzi de instrucţie – că vor începe să-l recunoască drept inapt. Mai ales că, încă nevindecat de gripa pe care credea că a sporit-o suficient prin dubla oboseală sexuală şi musculară din ultimele zile libere, acum plămânii săi erau cu adevărat bolnavi. Şi întrevăzu în această lăsare la vatră legală cea mai completă eliberare, cu mult preferabilă dezertării pe calea ferată.

Uita cât îi dispreţuia pe medici, chiar şi pe cei civili, deşi avusese cu ei o experienţă atavică: unchiul său, în copilărie, cu mâna ruptă de la o căzătură de pe cal, medicul (un doctor celebru) desfăcând în a treia zi ghipsul fracturii, ca să-şi constate opera, cangrena până la umăr, care trebui să fie dezarticulat, şi fiind azvârlit pe fereastră de tatăl torturatului. Mama sa, influenţată de diagnosticele lugubre ale unui netot notoriu, precum domnul Deibler[5], şi murind la o dată stabilită, de o boală benignă, după instrucţiunile idiotului profet. Ştiinţa aceasta, în orice caz, absurdă, tratând fiinţe variabile şi diverse, când o ştiinţă nu poate însemna decât unităţi asemănătoare, puncte matematice sau sisteme de puncte; şi inaplicabilă oamenilor inteligenţi, a căror structură interioară a corpului, la fel ca mintea, este probabil diferită şi care au inima la dreapta, de nu cumva au atârnat-o de lobul unei urechi; dacă o poartă în stânga, e din modestie.

…Doctorul Busnagoz, leit profesorul de retorică al lui Sengle, blond și jovial, nu destul de prost pentru a nu „cântări cu două măsuri“, dar numai ca să nu pară prea închistat; trântindu-le câte patru zile brutelor muribunde care riscau să vină la examinare și dându-le drumul în oraș, în mod tradițional, celor veniți din Paris. Incapabil să creadă că un parizian poate fi bolnav, îi trata părintește, ca pe niște chiulangii simpatici.

Primul soldat îi arătă mâna dreaptă, în care se ridica imobilitatea unui deget mijlociu uscat. Busnagoz spuse foarte repede:

— Ai reclamat la consiliul de revizie? Bine. Vrei să ți-l tai? Ei bine, păstrează-l și fă-ți armata.

Al doilea:

— Domnule doctor, mă cheamă Boudaire; am un picior cu șaptesprezece centimetri mai scurt decât celălalt…

— Știu, spuse Busnagoz. O să vii să mă sâcâi în fiecare dimineață? Dați-i un vomitiv.

Cu Sengle se arătă șarmant, apoi murmură:

— Ia zi-mi povestea dumitale… Prietene, am aici, la regiment, un soldat care nu are înălțimea necesară, nici pe departe; un cocoșat pe care poți să-l vezi la coada companiei lui, târându-și rania pe cocoașă; șchiopul ăsta pe care sunt obligat să nu-l ascult, de vreme ce consiliul l-a declarat apt; unul care e orb de ochiul drept și căruia îi spun pur și simplu să țintească spre stânga; un surd, un idiot… care își fac cu toții stagiul. Cum vrei să ți se dea drumul? O să găsesc un pretext ca să primești permisie de o zi; ieși în oraș și vino iar la mine – nu imediat! – când ai să te simți prea obosit…

Sengle se trezi în Curtea Miracolelor: idiotul, surdul, orbul, paraliticul, șchiopul, cocoșatul și piticul, cariatide pentru raniţele pline ale întregii armate, se încovoiau chinuiți de scrima cu baionetele a plutonului de pedeapsă. Plutonul elevilor-caporali, în partea cealaltă, mai diform decât cei din fața lor, scuipa imitații de ordine și rămășițe de inteligență din gurile sale hidrocefale peste membrele sale retezate, învelite cu fețe anortopedice, ca la caii de povară.

Lui Sengle îi era totuna dacă poporul pierea în armată şi dacă larvele care-i serveau drept suflete treceau din corpul sclavilor demoniaci în cel al purceilor; dar, asemenea bătrânului bărbier printre cei nouă hoţi condamnaţi la tăierea capului, nu voia să fie cuprins în ablaţiunea creierelor, nici în urâţirea corpurilor.

CONSUL ROMANUS! se entuziasma de Quincey; creiere, purpurii şi laticlave! Valens rămâne frumos ca verticalitatea unei togi imperiale; buclele lui îşi desfăşoară resorturile ca nişte şerpi nocturni; şi, odată chipiul aruncat în noroi, pe faţă îi luceşte auriul palid al unui soare electric sau al unui fulger rotund.

Sengle şi Valens luptară cu mâinile desfăcute aşa cum palpezi o statuie de Antinous; iar Sengle, pentru că suportase şocul umbrei eroului, se pregătea în obscuritate, strecurând bucla din părul lui Valens ca pe o pârghie suficientă sub stâncile peşterii lor, spre supărarea tâlharilor.

5 Anatole Deibler (1863-1939), celebru călău francez.

IV

GAURA DE GLONȚ

Iată unul care începe deruta: Boudaire a desfăcut unul dintre pachetele de cartușe și a repetat clasica sinucidere militară, cu piciorul mai scurt descălțat. Exultând, Sengle merge să vadă.

Unul dintre camarazii de pluton, Nosocome, student la medicină, îl cară pe rănit; Busnagoz perorează:

— Nu mai e nimic de făcut. E imposibil de extras glonțul. Abdomenul perforat. Iese un capăt de ficat. Nu putem decât să-l lăsăm să crape.

Nosocome, mai diplomat decât Busagnoz, fu însărcinat să întocmească un raport:

„Autopsia efectuată confirmă diagnosticul domnului medic-maior de clasa a doua Busagnoz, cu următoarele diferențe:

Glonțul nu a rămas în rană, ci s-a înfipt într-o grindă din tavan, în care a făcut o gaură foarte puțin adâncă și unde este perfect vizibil.

Glonțul nu a pătruns în abdomen, ci pe deasupra diafragmei, la nivelul celui de-al șaselea spațiu intercostal stâng, și a ieșit perforând omoplatul drept.

Nu a lezat inima și nici măcar pericardul, ocolind doar vârful și traversând plămânul drept.

Capătul de organ roșu-brun care apare din rană nu este ficat (care nu se află, după cum se știe, deasupra diafragmei), ci țesut pulmonar hepatizat.

Rana nu era foarte gravă, iar bolnavul se putea restabili după o simplă pansare.

NOSOCOME

Stagiar, actualmente soldat în linia a patra.“

V

SUB BALE

— Sergent, de ce-ți lași oamenii în vestoane? Căpitanul a spus mantale.

— Dar, domnule adjutant, celelalte companii…

— Mă doare-n cur! Nu ești sergent în celelalte companii, nu? Du-te și pune-i să-și ia mantalele.

— Cu atât mai bine, spuse Nososcome, gata cu lustruiala.

— E enervant, îi spuse Sengle lui Nososcome, să te dezbraci de treizeci și șase de ori, pe frigul care vine dinspre uși.

— Da, ai noroc că nu vii și că ești bolnav.

Apelul.

— Lipsește cineva? zise Papille.

— Domnule adjutant, lipsește Sengle, bolnav.

— Zi-i să coboare.

— E scutit de la instrucție.

— Baia nu-i instrucție. Zi-i să se îmbrace și să vină.

Așteptară fix o oră, pe poleiul din curte, în fața infirmeriei unde se aflau dușurile, până când terminară celelalte companii; iar adjutantul, ca să folosească acest răgaz, le spuse să se dezbrace, cel puțin până la cămașă, dinainte.

Apoi primiră apă pe cap, cu picioarele în hârdaie vâscoase de la sedimentele scăldătorilor precedenți, prost și rareori spălați, îndeosebi caporalii, dat fiind gradul.

Dârdâind în curte, Sengle îi întrezărise pe bolnavi, în spatele ferestrelor, jucând dame şi cărţi şi citind volume amestecate, bucăţi de romane sau scrieri apărute cu aprobarea monseniorului arhiepiscop de Tours. Unul veni la uşă şi povesti că se afla acolo, aproape fără întrerupere, de la sosire, tot timpul blenoragic, tot timpul consemnat pentru treizeci de zile, după uzanţe, după fiecare îngrădire preferând infirmeria izolată oraşului stupid şi întorcându-se să ceară de la *severitatea* medicului cautere ascuţite pentru boală. De la fereastra sa, se bucura, în fiece sâmbătă, de companiile care defilau în ninsoare.

Înnegrit de apa murdară şi înroşit de vântul glacial, Sengle cobora înapoi spre cazarma Ciorilor şi profită de faptul că-l scoseseră pentru un exerciţiu comandat, deşi era bolnav, ca să iasă iar, deşi consemnat ca orice bolnav, pentru sine, şi înainte de toate să se purifice în vreo cadă din oraş.

VI

CONSUL ROMANUS

Patul de prizonier al lui Sengle fiind luat de curentul şanţului de irigaţie şi devorat de mica arcadă a podului, o apucă pe drumul aurit alături de Valens.

Drumul se derulă mult timp pe roata morii din apropiere; apoi grozama asemănătoare cu nişte tăciuni verzi pe care s-ar coace scoici complet desfăcute se mistui şi urmară fumul şi clădirile sumbre ale minei de argint.

Nu-şi mai aminteau decât ceea ce era galben: florile şi soarele, precum zoofitele când sunt atinse, pesemne că duseseră viaţa în cavernele pământului.

Coborâră aşa cum te repezi în jos pe o scară şi aşa cum o cădere de apă devine bifidă şi merge omeneşte pentru a păşi peste pietre; şi urmară termele subterane, cu apă dulce atât de aproape de mare încât pe fundul ei te înţepai în crabi şi insecte aduse de maree. Şi se scăldară.

Piscina, săpată de preotul micului târg, te ducea cu gândul la un agheasmatar rotund din granit sau la o scoică de mare, căci întindea antene parazitare de papură pe o margine; sau la un eleşteu acoperit, slujind drept mormânt, sub o biserică.

Valens înotă, apoi stătu în picioare în mijlocul apei nu prea adânci, neted şi auriu ca o statuie, cu părul precum o gaură în aburul cald şi pe care minereul încerca să-l imite. Dacă diamantul negru s-ar fi putut răzui, astfel de aşchii i-ar fi alcătuit pleata.

Și, așa cum se aduce un schelet de argint la sfârșitul ospețelor, el se încovoie, iar printre mușchii denși spatele său zâmbi cu nouă vertebre delicate. Pieptul său de aur foarte fov izbi ușor apa plată, iar șoldurile i se întrevăzură mai brune din lateral, ca ale unui faun care n-ar fi un intermediar între om și animal, ci un efeb atletic demn de a fi turnat în metal. Apoi două picioare subțiri se depărtară, fugă divergentă a doi pești de nacru, și Sengle văzu apa prin unghii.

Ecleziasticul gropar și ondin al binefăcătorului bazin plonjă împreună cu ei. Și plonjă îndelung, ca și cum ar fi vrut să fugă și mai mult de opera sa. Copilul bătrân sufla pe fundul apei ca să facă bule. Gura lui expiră aerul în ritmul diferitelor gesturi, vorbi înspre mâl, cuvintele urcară oscilând și făcură mici explozii, precum borealele cuvinte de azur și de clacă pe care le-a dezgheţat Pantragruel. Bolborosi cuvinte abstracte prin contracțiile obrajilor săi bretoni:

— *Barailherez*, căscă el și nu scoase bule, ci se încercui cu mici riduri. *Sreffiadur… huanad… halan.*

Strănută, oftă și respiră[6], jucându-se sub apă. Sengle și Valens se îmbrăcaseră și se așezaseră pe marginea bazinului, cu mâinile împreunate pe genunchi și picioarele mișcând papura, urmărind clătinarea ondulată după reperul cuvintelor vizibile.

— *Dominus vobiscum*… aduse o bulă mare care explodă vesel în fața copiilor.

Iar ecleziasticul reapăru îmbrăcat, la celălalt capăt al bazinului, după niște stânci, își puse pălăria neagră și dispăru alunecând prin tămâierea aburului, precum lebăda de argint a minei, înnegrită până la arsură de vaporii sulfuroși.

6 Cuvintele bretone rostite de preot înseamnă tocmai „căscat“, „strănut“, „oftat“ și „răsuflare“.

VII

CÂNTATUL COCOȘULUI

Scularea, soldat.
Scularea, soldat.
Repejor.
De nu vrei să te scoli,
Dă-te bolnav…
Scularea, soldat…

Ultima trompetă îl alunga pe Sengle din bazinul lui Lethe. Știm oare dacă nu cumva morții își petrec timpul – sau *Timpul* – amintindu-și, regresând în disoluția organică până la sufletul lor primordial de piatră; și dacă nu este foarte neplăcut pentru ei să fie treziți (uitarea nocturnă fiind, în primul rând, *o altă* amintire) când începe ziua Veșniciei? Mai ales când aceasta le poruncește să împlinească diversele corvezi ale infernului.

Amintirea lui Valens rămânea în termele minei. Dacă omul despărțit de trecutul său printr-o disoluție a continuității s-ar întoarce, tăiat în două longitudinal de roata în mișcare a unui tren, am fi îngroziți de rana mare și roșie. Mai bine să rămână întins pe spate: cel puțin, moartea sa preschimbă zăpada în purpură; și poate muri gol, eliberat de livrelele zilei.

De nu vrei să te scoli…

Dar Sengle nu era culcat deloc, întors din gardă, așezat în post. E ora două.

Trebuie să se scoale, măcar de pe scaun. S-a dat *alerta* și se face instrucție de noapte. I se ordonă să-i trezească pe sergenți și să expedieze

plantoanele să sune la uşile ofiţerilor.

Aleargă prin camere, cu cureluşa chipiului pe bărbie, supraîncărcat de cartuşiere şi curele, exagerat de militar: „Sergent cutare, scularea!“ şi-i îmbrânceşte, dominând degringolada lor, prin camerele pline de bombăneli, înspre curte.

O masă sonoră şi lucitoare, extraordinar de ursuză şi de zburlită, cântând pe o voce sacadată, îşi târî copitele de boi şi tălăngile de la gât; ai fi zis că-i un bizon cu o cratiţă legată de coadă, care ar fi zdrăngănit maiestuos în urmă-i.

Şi cu toţii coborâră spre oraş, trecând de poartă ca de un ghişeu de plată.

Întregul regiment plecase: era cea mai decorativă dezbrăcare.

CARTEA A III-A

VISUL CIANIC

Chiar ceva dătător de moarte
de vor bea, nu-i va vătăma.

Evanghelia

I

O, DREPT, SUBTIL

Sengle îşi vizitase odată un prieten în spital. Erau valuri de dune albe – şi acelaşi lucru, dacă ai cerceta, prin capătul gros al lornietei, un borcan, pe o masă centrală, plin cu vată hidrofugă. Figurile albe nu erau delimitate de acest alb şi nu exista altă culoare vie decât bustul fondatorului, din bronz verde.

Genunchi care se întorceau agitau marea.

Şi se părea că peştera ciupercilor albe fusese părăsită de foarte multă vreme, judecând după liniştea biletelor de la capătul firelor lor.

Îţi dădeai seama că bolnavii erau foarte murdari, spălaţi numai de propria lor sudoare, dar iodoformul, aşa cum face luna cu norii, înghiţea duhorile.

Era salonul amputaţilor. Este nemaipomenit felul în care orice bolnav seamănă cu un amputat, tot sângele i se scurge din obraji spre picioare, reale sau virtuale, sub aşternuturile care pentru el pansează, iar pentru ceilalţi ascund.

Şi apoi se făcu ORA UNU. În jurul acestei ore se trezesc din cloroform operaţii de dimineaţă şi se auzi un strigăt tânguitor şi tot mai puternic, înfiorătoare sirenă de vapor cu aburi.

Sengle plecă printre grămezile de spumă şi şirurile de oameni ieşiţi din minţi care-i cereau să-i ucidă. Dar nu erau amputaţii pe care Sindbad, în carcera marină, îi dobora cu oasele propriilor lor membre.

Spitalul militar este cea mai veselă dintre clădirile militare, pentru că înăuntru se găsesc foarte puține uniforme.

Infirmierii sunt civili – când ospiciul este mixt –, iar doctorii militari au pudoarea – unii – de a veni în ținută de medici.

Surorile și medicii trăiesc în negru, cu puțin alb, iar bolnavii vegetează în cenușiu.

Spitalul se deschise în fața lui Sengle plin de cenușiul cu pete pe care călărești în tămâierea unui fumoar de opiu.

Iar caporalul infirmier, în fața ghișeului de primire, făcu stânga împrejur și luă cu dânsul toată armata.

II

PITAGORA

Sengle îşi părăsi uniforma de infirmerie, care nu era decât o uniformă de soldat cu galoane galbene, şi îşi obloji ridicolul culorilor sângerii cu sandarac cenuşiu.

Şi nimeni nu-i dădu mai multă atenţie decât unui internat oarecare, până când se culcă.

Infirmierul civil îi înmână un termometru, un frumos termometru de spital, cu punct maxim, făcut dintr-un tub foarte gros cu un rezervor foarte subţire de unde mercurul nu putea coborî înapoi. Şi Sengle îşi aminti de o încercare a lui Nososcome. Întins pe spate, puse termometrul invers la subsuoara stângă, tubul încălzit se dilată, şi nu, ca de obicei, mercurul din rezervor, care se scufundă în puţul său capilar aproape până la fund. Sengle, ştiind că-i periculos să prezinţi paradoxuri vulgului, ridică termometrul, iar infirmierul veni după opt minute.

— Patruzeci şi trei, spuse acesta.

Iar Sengle, îngrozit că-şi dezvăluise trucul reuşindu-l până la neverosimil, nu putu să răcnească la el că se înşeală. Celălalt se uită la lumina ferestrei:

— Ba e corect, patru zeci de grade şi trei zecimi.

Sengle îşi repetă cifra şi le privi pe surorile adunate în jurul patului, vorbind despre rugăciuni; iar infirmierul se întreba dacă nu era nevoie de ventuze scarificate, pentru ca, în caz de deces, medicul să fie mulţumit. Înghiţi cafeina pe care o adusese cu el, până leşină; pulsul îi deveni foarte

rapid; iar Nososcome, care veni să-l examineze, notă că ochii lui erau ca de sticlă.

Lui Sengle i se părea că fereastra din fața lui era mult mai aproape…

III

AZUR ÎL DEZLEAGĂ PE AZOR

Vederea sticloasă preceda cu doi metri ochii lui Sengle, ca un lornion construit pentru optica protuberantă a anurelor sau marea umbră plată care oscilează în faţa cailor de la trăsurile publice, alungată de focul felinarelor. Apoi diverse lumini bătură darabana în cele patru geamuri şi se întinse o formă colorată şi delimitată. Pe ecranul alb al tuturor paturilor, pe grătarul verde al cadrelor paralele, silueta unui soldat culcat, precum căderea unui soldăţel de lemn, se preciză o dată cu îmbrăcămintea sa. Capul scalpat şi bocancii ţepeni se ondulau prea alb sau prea negri pentru amintirea durabilă a suferindului de halucinaţii; şi, asemenea felinarelor verde şi roşu de la tribord şi babord, lucea pata geamănă de vopsea grea, bazică şi acidică, a vestonului albastru şi a pantalonilor stacojii, închisă pe trupul culcat cu o centură verticală.

Fiinţa albastră şi roşie tremură ca un orizont de mare sub un vânt pieziş; şi continuă să se frigă pe grătarul paturilor verzi. Şi deodată torsul şi pântecul său se umflară oribil, iar el se convulsionă cum se obişnuieşte pe un grătar. Braţele-i albastre şi picioarele roşii, ridicate în curbura celor două coarne ale semilunii, se împleteau reciproc în ramificaţiile de degete umflate la mâini şi deodată goale la picioare; şi imaginea fu mult prea regulată ca să rămână umană.

Roşul şi albastrul, la început informe ca blazonul oraşului, căpătară semnificaţiile ermetice ale planşelor de anatomie. Şi Sengle studie, aşa cum detaliezi lucrurile sub efectul febrei, schema de pe marea foaie albă sau

mostra dintre lamele monumentale a două inimi, arterială şi venoasă, arborând culorile heraldice ale analizei, şi, precum două caracatiţe care se tatonează cu tentaculele, confundând, la capătul curbei simetrice a frunzişului visceral, sângele şi cerul venulelor şi arteriolelor lor.

Cele două emailuri luminoase mâncară îngrăditura centurii negre, aşa cum fondul unui peisaj mănâncă şi dantelează orice trece prin faţa dinţilor grânelor galbene şi verzi; se îmbucară ca o sutură craniană şi totul se strivi într-un violet devenit repede albastru, apoi negru.

Inima lui Sengle bătea cu o intensitate şi o frecvenţă sonore, cafeina fiind complet absorbită, care-l treziră din vis ca ora matinală a unui ceasornic.

Şi apoi visă alte inimi anatomizate, inimi de gasteropode separate, în mijlocul unor vase lungi, ca bulbii de cauciuc ai injectoarelor; inimi de crocodili egipteni, îmbălsămate în vase de lut, în timp ce animalul rătăcea în spatele ultimelor convulsii ale maxilarelor sale. Văzu un crocodil foarte frumos, gri-verzui ca toţi crocodilii, dar cu gheare cianice de albastrul convenţional din reveriile precedente, partea de deasupra a labelor umflată de edeme albastre, şi tot albastre pleoapa superioară şi părţile sexuale. Şi ştiu, aşa cum se ştie în ştiinţa cea mai imediată a viselor, că acest azur admirabil era apanajul fiinţei cu un singur ventricul.

Rememorând ontogenii, văzu fetuşi conservaţi, aşezaţi pe umflătura, asemănătoare cu un coş de pescuit, a vaselor de cristal, inima schematică în pieptul lor transparent; şi nou-născuţi morţi înainte de a doua săptămână, a căror inimă, ca şi a fetuşilor, avea auriculele unite prin persistenţa orificiului botal. Şi, în ciuda alcoolului dizolvant, îşi amintea umbra albăstrie, ca de kohl, de pe pulpa degetelor lor, de pe sex şi de pe pleoapa superioară.

Sub efectul cafeinei, limba îi era albă şi foşnitoare ca un drum acoperit de zăpadă proaspătă.

Mâna pusă pe inimă asculta freamătul catar; mâna-i era rece pe pieptul umed, picioarele golite de sânge; şi visa că sufla zăpada de pe partea de deasupra a degetelor sale albastre.

Rătăci sub lună pe câmpiile înzăpezite; se refugie la Nososcome, la picioarele înaltei statui a lui Marsias, în faţa şemineului acoperit de praf; Nososcome, care părea nebun, băga monede de argint într-o puşculiţă de sticlă de formă filosofică în care bolboroseau bule şi străluceau vapori acizi. Prin aburi, lumina verzui o mică lampă, sub un trepied. Într-un trepied se răceau albeţi poliedrice; iar Sengle, mergând disperat spre sinucidere şi cristalele de azotat de argint, absorbi, aşa cum mănânci zahăr, piatra infernală; albastrul cianic iradie dinspre stomac spre epidermă ca un soare negru spre circumferinţa cerului; picioarele lui reci şi mâinile reci arborară azurul heraldic; şi ochi în sexul său albastru fardul interior al pleoapei sale superioare.

Absorbţia strămoşului mineral îl apropia de înaintaşul cu un singur ventricul, cel puţin prin semnele expuse vederii celorlalţi; şi, cum ochii lui erau ca de sticlă după cum spunea termometrul, un cadavru aparent în veşmântul său cianic, crezu cu fermitate că se întorcea la sânul mamei, iar inima sa geamănă deveni un monstru prin comunicarea dintre auricule şi sângele exclusiv albastru începu să-i umfle extremităţile corpului.

IV

HEMERALOPII

Sengle primi o permisie „de convalescență“ de cincisprezece zile, ca să meargă la Paris. Și, redevenit soldățelul albastru și roșu, ieși, traversând tot orașul, spre gară.

Se întâlni cu mai mulți ofițeri pe care omise să-i salute, dar care nu-l chemară. Și, de altfel, pentru a-și dovedi sieși bunăvoința de supunere militară, la șase pași înainte și șase pași după, ridică mâna regulamentar *înspre*:

Doi poștași;

Șapte școlari;

Un încasator;

Un conducător de omnibuz care se plimba, în mare ținută de serviciu, printr-un parc. Cum pe acolo se învârteau și mai mulți bicicliști, cu bicicletele sprijinite de rondurile de flori, căută, bineînțeles, stația omnibuzului.

Îl salută pe unul dintre cicliști, deoarece purta, în stânga, insigna mică și oribilă, răsucită toată, a unui club.

Intră în catedrală, căutându-l pe paracliser, ca să-l onoreze în genunchi. Se smeri apoi, la întâmplare în calea sa, în fața:

Drapelului de zinc al unei spălătorii;

Unui măscărici de pe firma unei prăvălii;

Mai multor comisionari, din cauza insignei pe care o purtau;

Unui ajutor de bucătar, gândindu-se că poate era un gradat, deşi ascundea asta sub similitudinea hainelor de lucru şi a corvezilor.

Şi, o dată cu noaptea, când ocaziile de a saluta deveneau mai puţin onorabile, se apropie de luminile mobile ale gării.

Pe bulevard, întâlni un grup de soldaţi schimonosiţi de gesturi bizare. Nu erau beţivi, care, precum cursurile de apă în formă de semne ale infinitului, sunt trimişi de la un pârâu la altul şi urmează foarte exact, în zig-zagurile lor, legile refracţiei. Aceşti soldaţi pipăiau zidurile pe lângă care treceau, până la izbirea dureroasă de primul trecător sau hurducătura căderii de pe trotuar. Şi păreau nişte orbi care se ghidează unii pe alţii spre şanţuri, Brueghel întruchipat.

Sengle auzi frânturi de fraze şi recunoscu plângerile lor:

— N-o să găsim în veci spitalul. De trei ori am înconjurat oraşul. Spitalul s-a dărâmat. Ca anul trecut, când doctorul n-a mai găsit decât pereţii la vizita de seară, căci, în neglijenţa lui, nu-i prevenise pe genişti. Acoperişul s-a prăbuşit peste bolnavii de tifos, care au fost evacuaţi pe coridoarele unei case de naşteri. Ba unul chiar s-a însănătoşit. Va să zică spitalele se dărâmă în fiecare an, în oraşul ăsta, din neatenţia medicului militar?

Şi porniră iar, pipăind, într-un al patrulea circuit.

Sengle le înţelese halucinaţia citindu-le matricula. La o mică garnizoană învecinată, pe o înălţime, se înmulţeau cazurile de cecitate nocturnă, din cauza altitudinii. Medicul militar, trecând la vizita de dimineaţă, îi expedia de urgenţă la spital, dar se aştepta să se formeze un convoi, care era trimis fără ghid după supa de seară. Ajunşi în oraşul spitalului după apus, cum amauroza lor nu înţelegea luminile artificiale, amărâţii se împleticeau într-o beznă absolută. Lumea se obişnuise cu ei. Iată de ce ofiţerii nu fuseseră scandalizaţi de lipsa de etichetă militară a lui Sengle.

Fie ca acest capitol să facă înţeles mulţimii, marea hemeralopă, care nu ştie să vadă decât la lumini cunoscute, că alţii pot s-o privească drept o

excepție morbidă și să calculeze ascensiunile drepte și declinurile unei nopți care pentru ea este lipsită de astre; să o facă să ierte ceea ce va găsi, în această carte, sacrileg față de idolii ei, căci, în rezumat, afirmăm următoarele: că nu se întâmplă zilnic să se dărâme spitalele militare din neglijența medicilor; că este posibil ca faptul să fie chiar destul de rar; că de mai mulți ani nu s-a întâmplat; că a fost, poate, un fapt izolat; că, în ciuda autenticității lui (a se vedea anumite ziare din vara lui 89), avem blândețea de a-l descrie doar ca halucinatoriu…

Sengle, preocupat de cuvântul Evangheliei, se gândi mai întâi să caute un șanț sau o vitrină în care orbii temporari să cadă; dar, de teamă să nu piardă trenul, se mulțumi să le spună:

— Eu sunt generalul; încercați să luați o postură militară.

V

… PE CĂLUȚUL MEU CENUȘIU

Acasă, Sengle primi de la locotenentul Vensuet această proză și o scrisoare în care îl ruga să o prezinte la *Iodure de Navarre*[7]:

AMBRA

„Cimodocea, sora mea, de vreme ce Poseidon nu vrea să oprească, cu lancea-i tricuspidă, insula rătăcitoare pe care sunt prizonieră, strecor pentru tine acest papirus într-o amforă pecetluită pe care o va ridica aripa mării când va veni, după obicei, să răscolească broaștele țestoase care-și depun și eclozează ouăle sub soarele de șapte ori arzător închis dimpreună cu mine în aceasta îngrădire de sticlă întunecată.

M-ai uitat, soră, din ziua când tatăl nostru Nereu – după ce ne-a descoperit înlănțuite și cerând una de la alta ceea ce ne pot da numai acei bărbați care despică sânul violet al mării cu corăbiile lor negre (iar cele două buze ale rănii palpită ca niște aripi), atârnă laptele umflat al pânzelor de catargele lor rigide și însămânțează brazda valurilor cu lopeți de vânturat grăunțele – ne-a amenințat mai întâi că ne va smulge una de la cealaltă cu tridentul său, ca sufletul limneelor din cochilia lor spiralată, deși noi nu eram unite decât prin suflul fluid al mării, te-a azvârlit în abis și a făcut să răsară sub mine această insulă nouă care m-a prins ca o plasă pe suprafața fluviului Ocean, din care se ridică parapete de sticlă și care, în cursa-i nesfârșită, dă naștere unui vârtej circular mai primejdios decât Scylla și Charybda? Vei mai culege oare din albia fluviului Ocean, după

drăgostelile monstruoaselor physetere, giuvaerele lăsate de ele mării drept plată pentru mijlocirea sa, lingourile de ambră, mai preţioasă ca aurul, deoarece pluteşte şi se impregnează neîncetat de razele de lumină, până ajunge să semene cu o cenuşă gri; care geme precum sulful când o luăm în mâinile noastre verzi-albăstrui, iar în zilele cu furtună luceşte fără să ardă, într-un mănunchi de zece mii de scântei?

Nu-l voi mai vedea pe tatăl meu Nereu, căci mânia lui este veşnică, nici pe tine, Cimodocea; şi, chiar dacă am luat cu mine zgomotul formelor mării într-o cochilie care-i gura ei nemişcată, ştiu că marea s-a schimbat şi nu-mi mai vorbeşte cu murmurul ei grav, căci alunecă fără să se reverse de-a lungul insulei de sticlă lubrică, care se învârteşte ca un vas în mâinile iscusitului olar şi înaintează puţin rotindu-se, precum soarele deasupra noastră, căruia-i este oglindire, se îndreaptă încet spre valurile apusene unde se află coloanele lui Herakles.

Insula se îndreaptă încet spre valul apusean, fără să aibă nevoie de cârmaci, căci plasticitatea mării o fereşte de a se izbi de stâncile şi sămânţa insulelor ce li se zice Diseminate.

În noaptea aceasta Phoebe s-a ridicat cu cele trei coarne ale sale, dar n-am văzut-o, din pricina înălţimii zidurilor. O rază lungă s-a scufundat drept în marea invizibilă şi o licărire slabă a urcat înapoi, la marginea insulei. Şi, ca un dans lejer şi circular în jurul unui crater, am văzut formele dezgolite şi formele înveşmântate ale preoteselor lui Hecate, care s-au învârtit de trei ori în jurul parapetelor, în sensul invers rotaţiei imprimate de cercul mării. Insula s-a oprit o clipă sub cerul străpuns şi o lumină roşie a fumegat dinspre marginile ei. O lumină mai roşie i-a răspuns din vârful unei obeliscolicnii îndepărtate.

Această obeliscolicnie ne-a oprit, fără îndoială, cursa, căci ea are forma unui gest, a unei comenzi şi-mi aduce aminte de catargele de pe corăbiile oamenilor, aşa cum cochilia care-i gura mării îmi aduce aminte de urma cu care chila ovală a vaselor înseamnă pântecul vânăt al Surâzătoarei.

Văzând aceasta, am urlat ca o cățea către Phoebe și-am alergat rătăcind pe toată insula, până la mormântul lui Micromegas.

Uriașul străbate toată insula, întins în sicriul său de fier, iar capu-i stă sub Ursa Mare. Și merge încet spre apus dimpreună cu insula întreagă, formând cu polii o cruce; duce toată insula și pe mine o dată cu ea spre dubla coloană a lui Herakles și îl iubesc pe uriașul mort de către care și pe care e scris cu litere ionice că este uimitor să vezi că acest corp măreț încape, culcat, pe o mică insulă.

N-am putut să-l însuflețesc pe Micromegas, nici să mă alătur horei cotinoctiene a fecioarelor în jurul îngrădirii.

În toate nopțile stau goală, în picioare, lângă zidul de sticlă și-mi privesc imaginea lipită de mine, în picioare în marea lichidă.

Pe zid există o inscripție, cum că, pentru acela care-și sărută pătimaș Dublul prin sticlă, sticla prinde viață într-un punct și devine sex, iar ființa și imaginea se iubesc prin zid, fie prin voința nemuritorilor, fie prin artificiul unui om savant care a construit mașini asemănătoare ființelor vii și care se mișcă, oscilând după valuri și librația insulei, de cealaltă parte a sticlei.

Norii au plouat toată ziua, iar apa trece prin insulă pentru a se alătura mării subterane. Insula și-a reluat cursa spre valul apusean și nu văd soarele, înecat în spatele dublei coloane a lui Herakles, ci un curcubeu susținut la cele două capete de două capiteluri îndepărtate.

Cântecele noastre de sirene spuneau că acela care trece cu barca pe sub curcubeu își schimbă sexul: mă voi întoarce diseară spre zidul de sticlă.“

. . . . . .

Cimodocea, atârnată, ca un păianjen marin, de părul său de byssus *între cele două coloane ale lui Herakles, privește înaintarea insulei mișcătoare de cristal întunecat. O formă albă licărește în fundal, iar unghii zgârie argintul terestru al sticlei de cealaltă parte a oglinzii. Apoi o stea albă se aprinde și o crăpătură ovală apare în zid; forma albă se face*

vizibilă o dată cu sângele, născut din dintele de sticlă, care o acoperă de la pântec până la purpura unghiilor.

Marea suflă pe rană, umplând vasul insulei care, când deja trecuse de cei doi piloni, se balansează înapoi; iar apa și aerul amestecate țâșnesc până la curcubeul care împroașcă printr-o gaură asemănătoare cu eventul unui physeter.

Și Cimodocea culege, plutind pe apă, trupul alb și purpuriu, ca o cădelniță cu spermă de balenă.

— Proză de ofițer, spuse Sengle aruncând manuscrisul în șemineu, înarmat cu un chibrit, căci nu era iarnă.

7 Deformare a titlului revistei *Mercure de France*, la care Jarry a colaborat.

CARTEA A IV-A

CARTEA LUI DRICARPE

„Să vedem dară ce poveşti vrei să-mi spui.“

DON QUIJOTE

I

JOCURI DE ȘCOLAR

Curtea marțială. Sengle, cu buzele rase, coborât din celulă, își strânge revolverul cu mâna încă înmănușată în albastru, în ciuda spălăturilor, în buzunarul de sus al mantalei sale regulamentare. Brațul drept al deținutului este prins în teaca unei mâneci negre. Mai sunt mulți alți deținuți cu buzele rase și mânecă neagră și par niște școlari de demult în uniformele lor în două culori.

Se derulează formalitățile militare și pledoariile apărării, de dragul formei, cu Africa și târnăcopul la capăt, îndeosebi pedepse mai lungi pentru evadările cele mai riscante.

Liber, Sengle nimerea centrul țintei, cu pistolul de tir, de șapte ori la rând, la comandă. Neîndemânatic e numai cu pușca militară. Unu, doi, trei, patru, cinci, a câștigat cinci cartoane de prăjituri cu migdale la *jeu de massacre*; cinci dintre cele mai împopoțonate figurine s-au răsturnat din trăsură. Șase. În ciuda tradiției faptelor diverse, Sengle n-a păstrat nimic pentru sine. Prin tămâia premergătoare, lovește mulțimea intermediară cu un zgomot flasc.

În fumul împrăștiat, lampa încă se leagănă, iar Sengle, murdărit, își șterge pântecul și pieptul cu batista.

II

PATAFIZICĂ

Sengle se crezuse, prin influența experimentată asupra habitusului unor obiecte mărunte, îndreptățit să deducă supunerea probabilă a lumii. Dacă nu este adevărat că o vibrație a aripii unei muște „face o cocoașă pe partea cealaltă a lumii“[8], pentru că nu există cealaltă parte a infinitului sau, poate, pentru că mișcările se transmit cartezian în inele (este limpede dovedit că astrele descriu elipse sau cel puțin spirale eliptice cu circuit scurt și că un om, în deșert, crezând că merge drept, merge spre stânga și că nu există multe comete); este evident că o mică mișcare iradiază în deplasări de exteriori considerabili și că prăbușirea reciprocă a lumii nu este capabilă să miște, astfel încât să-i dea conștiință, o trestie; căci respectiva trestie, prinsă în retragerea, care nu este niciodată o fugă, a împrejurimilor, ar rămâne în rândul și rangul ei și ar constata că raporturile ei, după diversele forme de gândire, cu aceste împrejurimi au rămas permanente.

Nososcome atârnase sub un glob un pai orizontal de un fir de mătase și verificase dacă apropierea unei călduri animale nu deplasa aerul închis destul pentru o libraţie. Sengle, la o distanță de câțiva metri, obținea declinări cu o privire nu prea lungă.

Sengle jucă zaruri într-o zi, într-un bar, cu Severus Altmensch, primul la cincisprezece. Dădu de trei ori cinci, cinci și cinci. Și îi făcu plăcere să-i anunțe lui Severus punctele neverosimile pe care le percepea învârtindu-se, înainte să iasă din întunericul cornetului. Iar a doua oară, deja puțin beat de la absint și cocktailuri, aruncă cinci, patru… Burghezismul idiot al lui

Severus rânjea; și ȘASE. Nimeni nu mai jucă zaruri cu dânsul, căci îi jumulea de sume considerabile.

Forța sa, expirată spre Exterior, se întorcea în el aducându-i influxul de combinații matematice. Sengle își construia literaturile, curios și precis echilibrate, dormind câte cincisprezece ore bune, după ce mânca și bea; și ejacula rezultatul într-o scriere de o amărâtă jumătate de oră. Care putea fi anatomizat și atomizat la nesfârșit, fiecare moleculă fiind cristalizată după sistemul masei, cu ierarhii vitalizante, precum celulele unui corp. Unii profesori de filosofie clamează că această similitudine cu producțiile literare înseamnă Capodoperă.

Cât despre viața sa practică, avea deplină încredere, experimentând întotdeauna, dacă nu cumva principiul inducției este fals, dar atunci legile fizice ar fi și ele cu totul false, că nu avea decât să se bizuie pe binevoitoarea întoarcere a Exterioarelor, care aveau să-l trântească și să-l blocheze într-o serie de impasuri de fapte, până avea să apară, de scara interioară a sării, în vârful Piramidei. Iar asta nu-l înșelase niciodată.

Reieșea din aceste raporturi reciproce cu Lucrurile, pe care era obișnuit să le dirijeze cu gândul (dar suntem cu toții în stare de asta și nu este deloc sigur că există vreo diferență, fie și de timp, între gândire, volițiune și faptă, *cf.* Sfânta Treime), că el nu distingea deloc între gândirea și faptele sale, nici între visul și veghea sa; și, perfecționând leibniziana definiție potrivit căreia percepția este o halucinație adevărată, nu vedea de ce să nu spună: halucinația este o percepție falsă sau, mai exact: *slabă* sau, și mai bine: *prevăzută* (*amintită* uneori, ceea ce e totuna). Și credea mai ales că nu există decât halucinații, sau percepții, și că nu există nici nopți, nici zile (în ciuda titlului acestei cărți, și tocmai de aceea l-am ales) și că viața este continuă; dar că nu ne-am da deloc seama că este continuă, și nici măcar că este, fără aceste mișcări de pendulă; și mai întâi verificăm viața după bătăile inimii. Este foarte important să existe mișcări; dar de ideea că diastola este un repaus al sistolei și că aceste mici morți întrețin viața, pe Sengle îl durea în cot, ca și de savantlâcurile autorului ei, cine va fi fost acela.

Lumea nu era decât un imens vapor, cu Sengle la cârmă; şi, contrar conceptului hindus al marii Ţestoase care poartă universul minim, imaginea cel mai puţin absurdă era cea a balanţei romane, o greutate fabuloasă reflectată (punctul intermediar de sprijin al braţului fiind lentila, deşi această supoziţie contrazice toate legile opticii) şi echilibrată de Sengle. Mai filosofic, iar Sengle, nesocotind mândria un păcat, imagina bucuros această schemă formidabilă, construită acum conform teoriilor formării imaginilor, cu razele încrucişate în acelaşi punct ca mai sus, însuşi Sengle era cel care se identifica astfel cu imaginea mărită şi cu figura imaginară; iar lumea minusculă, întoarsă cu susul în jos de proiecţia sosiei sale gigantești pe ecranul celuilalt talger al balanţei, se năruia, aşa cum se învârte o roată, sub tracţiunea noului macrocosmos.

Oarecum un donquijotism, concepţia acestei mari mori de vânt, dar numai imbecilii le mai cunosc numai pentru făina măcinată.

Iar Sengle îşi dulcinificase sau deificase forţa.

8 Citat din *Istoria comică a statelor şi imperiilor Lunii*, povestire satirică postumă (1955) de Cyrano de Bergerac.

III

CÂTEVA TRUISME

Știința, spun burghezii, a detronat superstiția: o boală nu mai este cauzată de duhul rău, ci de microbi pe care știm să-i distrugem după reguli cunoscute. Or, se merge de la știința perfectă la concretul demn de La Palisse[9]: căci se spune ceea este vizibil pentru ochii muritori (sunt întotdeauna ochi muritori, aşadar vulgari şi imperfecţi, fie şi dacă-i presupunem întăriţi de microscoapele savanţilor; iar organul simţurilor fiind o cauză de eroare, instrumentul ştiinţific amplifică simţul în direcţia erorii sale).

Doctrina veche spune: boala, răul fizic, tot ce vrem, sunt un episod al luptei veşnice dintre Ahriman şi Ormuzd, dintre principiul răului şi principiul binelui. Invocarea lui Ormuzd combate cauza răului, şi nu acel rău însuşi, care este doar un efect, reînnoibil, prin urmare, atâta timp cât subzistă cauza.

În inteligenţele superioare, Ormuzd şi Ahriman cu greu intră personal în luptă. La ele, răul este învins prin rugăciune. Aidoma şi la sufletele simple. Este teoria nu prea nouă a doctorului Mises[10], că nu există nici o diferenţă între sferă, forma unui corp rudimentar, unde nu sunt dezvoltate nici un fel de protuberanţe (Ormuzd, vom spune aici), unde nu sunt săpate nici un fel de denivelări (Ahriman), şi forma unui corp perfect, care este tot sfera, pentru că acest corp va poseda toate protuberanţele şi toate adânciturile (dacă este pur, acestea cel puţin în starea de amintire, ceea ce nu se deosebeşte deloc de ceea ce vulgul numeşte realitate actuală), va

prezenta aşadar o multitudine de reliefuri şi de depresiuni, va fi infinit de rugos – ceea ce este, precum se ştie, definiţia corpului neted, netezimea rezultând din micimea extremă a proeminenţelor, care este direct proporţională cu multiplicitatea lor. Aceste inteligenţe superioare, în număr mic, se recunosc după diverse detalii fizice. Se poate spune despre ele ceea ce spune Evanghelia: „Chiar ceva dătător de moarte de vor bea, nu-i va vătăma“. În viaţa practică, burghezii sau oamenii de ştiinţă le numesc nebuni sau bolnavi, deoarece burghezul nu este destul de instruit pentru a studia corpul, iar savantul este prea instruit – în histologie cerebrală – pentru a studia sufletul.

Între savant şi burghez, aceeaşi comparaţie, dacă vrem, ca între spiritul simplu şi omul de geniu. Savantul este omul de geniu al analizei (nu uităm spiritul sintetic, cum se spune, al lui Cl. Bernard[11] etc., dar toată ştiinţa este mai mult analiză decât literatură, nu-i aşa?) fiindcă ştie, chiar dacă nu o face, că există o sinteză posibilă. El omite întotdeauna principiul sintezei, care este ceea ce numim Dumnezeu, principiu viu la care ne readuce poate, fără s-o ştie, teoria ideilor-forţe. Burghezul nu este capabil să înţeleagă principiul sintezei şi îl caută totuşi – analizând. Rezultatele sunt identice.

9 Lapalisada îşi trage numele de la Jacques al II-lea de Chabannes, senior de La Palice (1470-1525), viteaz militar francez în memoria căruia s-a scris un cântec plin de truisme; mai târziu, poetul Bernard de La Monnoye (1641-1728) a scris *Chanson de La Palisse*, caricaturizând această tendinţă.

10 Gustav Fechner (1801-1887), filosof, fizician şi psiholog german care, sub pseudonimul Dr. Mises, a publicat în 1825 lucrarea *Anatomie comparată a îngerilor*, în care susţinea că îngerii sunt fiinţe sferice, sfera fiind forma geometrică perfectă.

11 Claude Barnard (1813-1878), medic francez, întemeietorul medicinei experimentale.

IV

ARGINTUL BĂLȚILOR

Asemeni unui plop clopotnița se-arată.
În vârful ei stă Sfânta, în aur veșmântată,
Roză a vânturilor melancolică, are
Alături pe Fiica-i, Relicve sub picioare.

Sengle fusese dus, de mic copil, în acest pelerinaj al Sfintei Ana și păstra mai multe amintiri.

Mai întâi, era cea mai lungă călătorie pe calea ferată pe care o făcuse vreodată, cu atât mai lungă cu cât avea mereu rău de mare pe calea ferată.

Apoi, se ajungea în cercuri sacre de piatră cenușie și toată lumea urca în genunchi niște trepte dureroase, până în vârful unui triunghi de granit; iar el se juca în picioare printre oameni, fiindcă era un copil mic.

Și la poalele scărilor, pe un drum drept, erau șanțuri cu bălți și broaște albastre, iar lui Sengle îi plăceau mult bălțile, fiindcă nu știi niciodată ce viețuitoare poți găsi în ele, nici, din pricina uscăciunii solare, dacă vei mai găsi bălți sau aceleași bălți și crezi întotdeauna că le-ai visat.

Prima impresie de dragoste a lui Sengle fu față de valurile ce fugeau din calea sa.

Apă mai era, dar fără ierburi și animale, și în cele trei bazine de piatră ale fântânii. Niște bătrâne ofereau și lăudau boluri cu apă miraculoasă și ți le aruncau pe călcâie și bodogăneau când treceai pe lângă ele fără să te oprești. Una, pe care el refuzase s-o miluiască, îi spuse:

— Să te binecuvânteze bunul Dumnezeu, să te binecuvânteze bunul Dumnezeu, cu paiu-n cur şi foc pe dinăuntru.

Lui Sengle i se cumpără, de la una dintre aceste bătrâne, un mic inel de argint care se toci încet pe degetul său, până la dispariţie.

Cunoscu bazilica iluminată toată noaptea ca un brasero al parvisului şi fu cuminecătură pentru gura roşie a marelui portal.

Se extazie în faţa costumelor şi frumuseţii *greceşti* ale fetelor şi râse puţin că fiii celor mai bogaţi fermieri puteau fi distinşi prin pantalonii traşi mai până sub braţe şi prin scrobeala mai scurtă a bluzelor.

Şi-o închipui pe Sfânta Ana ca pe un astru dublu, soare şi lună, făcând frânghii uscate din spuma filamentoasă a vijeliilor şi curăţând marea de negii mişcători şi vâscoşi; şi trimiţând un asemenea frig asupra morilor incendiate, încât îngheaţă până şi flacăra.

Nu văzu niciodată pietrele de la Carnac[12]; ci că picioarele podului de la Auray erau din granit triunghiular; şi le arătă mutelor[13] cuvintele sale, iar ele îi răspunseră, deşi surde, cu o voce matematică; şi un surdo-mut, care nu-l privi, nici nu-i răspunse, scutură felinarul care-i atârna în mână deasupra celor treizeci de schelete de sub o trapă[14].

Prin crengi de iarbă-neagră văd pubis de menhire,
Mă duce surdo-mutul pentr-un bacşiş curat
Şi-n jurul gropii-n care zac oasele martire
Roteşte felinarul, de-o sfoară atârnat.

Pe valurile roşii, din cornu-i vântul sună,
Licorna mării umblă pe landă unduit,
Osificate spectre, prin umbra lor de lună,
Cu-al lor oţel hermina şi jderul au gonit.

Lâng-un stejar cu formă umană, ea râdea
Mâncând din zbârnâitul de cărăbuşi, şi-ndată
Pe-o stâncă se-aricește bretona cucuvea.

Păşind, hoinarul scrie pe umbra-i aruncată.
Şi pân’ ce miezul nopţii ceru-nstelat să-l dea,
Sub zbor de aripi, piatra a prins ora să bată[15].

Și fu dus înapoi pe jos până la gară, pe un drum matinal cu grozamă, pătat de semilunile micilor scorpioni negri.

Nu se mai întoarse nicicând la Sfânta Ana, dar trecu, cu trenul, de mai multe ori prin fața pancartei albe cu albastru care indica burgul. Noaptea, la o distanță înainte și o distanță după, burgul îl chemă cu zgomotul de mare al unui peren sunet de clopote; ziua, ridicau degetele înspre dânsul o mulțime de mici tise, întru totul asemănătoare, prin verga curbată în sus, cu o pădure de sfeșnice cu șapte brațe din templul de la Ierusalim.

Și își amintea de o sumedenie de lucruri pe care le văzuse la Sfânta Ana și care nu existaseră niciodată, de pildă, o Moarte printre Sfinții Prunci Neprihăniți, cu capul în formă de măciucă de sălbatic, cu care purta lungi pugilate în vis, într-un inexistent cavou al bazilicii.

Și Sfânta Ana era cât se poate de plăcută, simțurilor și sufletului, din cel mai îndepărtat trecut al lui Sengle.

Sengle o alese așadar pe Sfânta Ana ca mijlocitor al său cu Exteriorul și sinteză a întregii sale forțe răspândite ca saxifraga prin interstițiile pietrelor militare. Și alcătui această sinteză printr-o invocare perpetuă conformă sieși și riturilor.

Când o socoti suficientă, se hotărî să facă o probă convingătoare, pentru a-și da seama dacă arma era pregătită.

12 Ansamblu megalitic din Franța, întins pe mai mulți kilometri.

13 La mănăstirea din Auray exista o școală pentru surdo-muți.

14 Rămășițele unor insurgenți regaliști francezi, uciși de trupele revoluționare în 1795 și considerați martiri.

15. În Nadja de André Breton (traducere de Bogdan Ghiu, Polirom, 2013, pp. 59-60), eroina citește acest poem care, „departe de a o șoca […] pare a o emoționa puternic. […] (Cu groază, închizând cartea:) «O, asta e moartea!»“.

V

ÎN TIMPUL LĂMPILOR

La ora patru și jumătate, o soră venea să spună rugăciunea în saloane, iar înainte de cinci se lua cina. Sengle se ducea să-i înfăţişeze surorii trei farfurii groase, pentru supă, aripa de pui și mărul copt, cobora la cantină să cumpere o „bilă de ciocolată“, îi plătea infirmierului vinul care-i era interzis, iar ultimele șase sferturi de oră, când le era permis să joace cărți sau să citească, se scurgeau monotone în cele două lămpi cu ulei pe care și le disputau centrul dublu și cele două capete ale mesei lungi.

Nimeni nu îndrăznea să rămână în picioare după ora șapte, din ziua când un sergent intră la șapte fix în salonul febrililor, Sengle abia având timp să se vâre îmbrăcat sub așternut, și notă pentru patru zile de arest, sus, la deținuți, numele celor care nu se culcaseră și avuseseră naivitatea să-și lase fișele la capul patului.

La ora opt, orice șoaptă de la un pat la altul se stinse, la reclamaţiile celor grav bolnavi, și nu exista caz de om treaz în salonul cel mare; iar Sengle nu putuse niciodată să redeschidă ochii înainte de răcoarea primelor ore ale dimineții, căzută dintr-un vasistas al ferestrei sale înalte.

Noaptea, nu exista alt rond decât pașii vătuiți ai bătrânei surori, care le dădea să bea ultimilor sosiți, pe care-i socotea cel mai grav bolnavi. Și Sengle îi știa din auzite.

Crezu că nu poate cere nimic mai dificil, ca încercare pentru Ocrotitoarea Sa, decât o trezire bruscă, în noaptea aceea, la ora zece.

VI

DRICARPE

Dricarpe era un fost cârciumar – hm? spuse medicul militar. Se lăuda că fusese arestat numai o dată pentru escrocherie, care consta în anunţarea titlurilor dintr-un ziar, care nu existau; şi că duminica venea să-l viziteze un văr care fusese frizer la Capetele-de-Vite[16]. Mişcările braţelor îi erau încrucişate, ca ale unui valet de la cărţile de joc, iar faţa, în formă de inimă; respiraţia caldă şi împuţită, ochii mereu închişi, confundându-şi genele cu tuleiele obrajilor blonzi. Mâini de orb sau de modelator, degete de cocoşat sau de hoţ de buzunare. Cu plescăitorii papuci de spital, umbla ca bufniţele şi codoşii de noapte. Dădu dovadă de o mare evlavie ca să intre în graţiile surorii, iar dimineaţa făcu paturile tuturor bolnavilor, ca să primească mai multă mâncare; în mod contradictoriu, o împroşcă şi o îngrozi cu înjurături neaşteptate. Fumă cu frenezie, de parcă şi-ar fi răşpăluit laringele; oricum scuipa sânge şi mucozităţi imunde pe care Carlyle le-a desemnat numind excrementele păsărilor pufoase cu care semăna Dricarpe: *owl-dropings*. Părea uluit de mărimea saloanelor şi de libertatea interioară absurdă, de vreme ce era închisă după gratii. Una peste alta, temător de zgomote şi lumini şi curajos împotriva supravegherii ca unul pentru care circumstanţele ar fi făcut ideea de închisoare aproape înnăscută.

16 În argoul francez, militari condamnaţi la munci publice, cărora li se permitea să poarte barbă, dar aveau capetele rase.

VII

CAI DE LEMN

Așa cum Don Quijote, călare pe mârțoaga-i împiedicată în pădurea vrăjită, fugea de izbiturile invizibile ale ciocanului spre poveștile fără sens ale lui Sancho, Sengle și Dricarpe, pe paturile lor învecinate, ascultau și povesteau, iar în capetele lor se auzeau zgomote de bătăi în sicrie închise, sau, prin crăpăturile ușilor, spre lumină. Și li se părea firesc să ajungă la istorii despre închisori, căci știm atât de bine să fim *altceva* decât fabula auzită, încât astfel ei erau liberi prin comparație, cuvintele lor azvârlind afară zăvoarele. Povestea lui Sancho se întrerupea în explozii de frică burlescă; plămânii lui Dricarpe se prăbușeau și curgeau sub formă de puroi în vorbele sale și el făcea opriri scrâșnitoare ca să pună scuipătoarele la loc. Astfel călăreau ei pe deasupra platanilor și chiparoșilor din parc.

VIII

CERȘETORI ȘI ÎNCHISORI

Dricarpe spuse:

— Vreau să vă spun mai întâi o poveste despre cerşetori. Doi cerşetori se întâlnesc pe strada Rivoli: „Hai, mergem la cărbunar să bem un păhărel“. Asta îi spune un orb unui paralitic care tremură. Câte un sfert de vin. Paraliticul îl pune pe orb să-i citească ziarul şi-i zice: „În sănătatea ta“.

Se întrerupse ca să scuipe îndelung, cu convulsii, şi începu, parcă urmând nişte note, altă poveste.

— O cerşetoare cu patalama îşi luase copilul cu dânsa peste zi. S-a îmbătat cu alte cerşetoare. Se-ntâlneşte cu un cerşetor care vindea flori. El îi oferă de băut. Şi ea lui. Mai multe pahare. La urmă, se făcuse nouă seara. La ora nouă, cum nu mai aveau bani nici ea, nici vânzătorul de flori, el îi spune: „Împrumută-mi copilul ca să cerşesc bani de băutură“. Iată-l plecat cu copilul pe la terase, iar ea în urma lui. El profită că e beată, dispare cu copilul şi scot amândoi un câştig între opt şi nouă franci. Se duce cu copilul la o crâşmă unde erau şi târfe. Pentru că-l cunoşteau şi văzând copilaşul, ele îi oferă puţin lapte şi prăjituri. El bea câteva pahare şi pleacă împreună cu copilul să doarmă la un hotel de pe strada Simon Lefranc, îl bagă pe micuţ în pat şi, beat, se culcă pe covor, ca să nu fie acuzat de viol. Trezindu-se a doua zi dimineaţa fără nici un sfanţ, merge cu copilul pe Champs-Élysées, înspre amiază, ca să cerşească bani pentru masa de prânz. Se duce să adune flori vechi de la Madeleine, ca să le vândă. Ia prânzul şi se duce să bea un pahar la domnul Rabus. I se spune că a venit mama, el dă peste gât paharul

şi lasă copilul într-un colţ. Dar ce-a făcut mama la secţie: plânsete că i l-a furat etc. Pe urmă vine şi-l găseşte la cârciumă.

Scuipă iar şi-i zise lui Sengle:

— O să vă spun despre fetele cerşetoare. Părinţii le trimit, ca şi pe băieţei, de la şase până la optsprezece ani, chipurile să vândă ace, creioane, şireturi dintr-un coş, în principal în jurul marilor magazine, Louvre, Bon-Marché. Sunt forţaţi să le aducă părinţilor o sumă anume, între 2 şi 6 franci; dar, în loc să vândă, fac trotuarul. Şi părinţii sunt oarecum de vină, pentru că-i taxează pe copii, nu fac nimic şi îi bat. O să vă spun în altă zi despre cerşetorii care-şi închiriază copiii… femei ce au căsnicii proaste cu soţii lor, cea mai josnică speţă de prostituţie. Unele au copii şi beau între ele, chiar dacă soţul nu aduce destui bani acasă. Altele nu au copii şi apelează la cele care au, ca vecine. Se duc cu unul sau doi să ceară, fiindcă au mai mult tupeu decât mamele adevărate. Primele închiriază ca să bea, temându-se că soţul o să afle că-s cerşetoare. Schilozii: schilozi, strâmbi etc. Viaţa lor înseamnă în principal să se scoale la opt ca să-şi facă rondul până la unsprezece; iar *uneltele*, între ei, înseamnă să bea câteva pahare, adică două sau trei absinturi, ca să *muncească*. „Dă-mi uneltele“, zic ei de faţă cu lumea. Numesc *şantier* locul unde muncesc (cerşesc), iar odată terminată munca îşi dau întâlnire ca să ia masa între ei, în magherniţele unde mănâncă în general. Pe urmă beau până la două şi jumătate. E ora la care „încep să iasă bogătaşii“ şi ei se întorc pe şantier fiindcă au rămas fără biştari. Dacă scot câştig bun, nu muncesc decât până la cinci sau şase. Dacă nu, se duc la bistrou ca să-şi facă iar curaj şi să prindă ieşirea muncitorilor, pe bulevardul Operei sau pe strada Păcii sau pe strada Tronchet şi la Madeleine. Pe urmă se duc să ia cina şi încep să se-mbete până pe la zece sau unsprezece. Dacă-s prea beţi, se duc la culcare, dacă nu, aşteaptă să iasă lumea de la teatre. Câteodată întâlnesc câteva cerşetoare bătrâne (treizeci sau patruzeci de ani) ca ei, care se culcă cu dânşii pentru ceva de mâncare şi un loc unde să doarmă, fiindcă n-au câştigat nimic. Sau unele fete tinere de douăzeci stau cu schilodul pentru bani, fiindcă nu-s destul de descurcăreţe să se

prostitueze… Mai sunt cerşetorii care vând ziare… Dar cerşetorii sănătoşi sunt cel mai adesea în închisoare…

IX

REPORTAJ

La şase seara, un nou-venit într-un macferlan albastru şi un infirmier cu biletul lui de internare în mână.

— Iată-l pe domnul Philippe, îi spune Dricarpe lui Sengle, văzându-l că se întoarce spre lumină.

— Bună ziua, spune micuţul scoţându-şi vestonul şi cizmele cu pinteni, ca să se culce în patul din stânga lui Sengle; şi dumneavoastră aşteptaţi să fiţi reformat?

— Într-o lună.

— Înseamnă că mă liberez înaintea dumneavoastră… Oare îmi iau temperatura în seara asta? Am puţină febră. Dar mare mai e locul ăsta, murdar şi trist. Nu e voie de ieşit în fiecare zi?

— Cerând permisiune de la medicul-şef. Dar eu aş vrea să fiu reformat întâi şi apoi să ies de tot.

— Ştiţi că mie nu prea mi-a folosit să ies la Biarritz?

— Ştiu, am citit.

— Fiindcă nu eram la reşedinţa repartizată. M-am ascuns într-un han şi cei de-acolo m-au vândut ca nişte brute. Altfel o ştergeam călare până acasă, mă culcam şi eram de neatins. Dar jandarmii m-au prins înainte.

Vorbea scurt şi repede, cu o voce de copil încrezător, grăbit şi gâfâind. Doi infirmieri veniră cu un termometru.

— Aveţi febră? întrebă infirmierul-asistent.

— Întotdeauna am un pic seara.

— Aveţi 38? A, da, sunteţi ud tot şi apoi nu trebuie să vă obosiţi.

Şi infirmierul-îngrijitor făcu un punct şi o linie pe foaia cu pătrăţele, la lumina unei lumânări aşezate pe măsuţa de la capul patului.

— La ce oră vine vizita? întrebă Philippe.

— La ora opt. Scularea se face înainte, dar nimeni nu e obligat.

— Pentru vizită stăm culcaţi?

— Da, aşa e mai bine în primele zile.

— O să stau culcat.

Intră plantonul.

— Poftim scrisorile şi ziarele dumneavoastră, domnule, spuse acesta servil.

— Mulţumesc frumos… Poţi pleca. Ce faţă de mocofan, îi spuse el lui Sengle.

— Da, nu e rău, răspunse Sengle, deja aţipit.

Infirmierii lăsaseră, prevenitori, sfeşnicul cu sticlă ovoidă la căpătâi, iar capul blond cu buze senzuale şi bărbie violentă, ansamblu aproape feminin totuşi, se legăna peste foşnetul ziarelor despăturite. Infirmierii se uitau într-o curioasă şi respectuoasă contemplare, destul de comic. Unul aduse o scuipătoare de porţelan alb.

— Mulţumesc frumos, dar nu scuip prea mult.

Sengle adormi de-a binelea.

— Nu-i aşa că-i foarte amabil? îi spuse Dricarpe când închidea ochii, percepând ultimele două raze ale lumânării şi ale lămpii suspendate ca pe părţile inferioare ale unui gigantesc R de aur.

X

ORA MILITARĂ

— Doar n-ai să-mi spui că n-o iei pe din dos, cu eșarfa aia la gât, fetițo!

— Îți pocesc mutra.

— Nu mă păcălești tu, e de-ajuns să te văd mergând, o să ți-o trag chiar eu în dos. Nu ești frumos, dar ești așa de deocheat. Numai nițel…

O încăierare, o baionetă scoasă cu același zgomot cu care încarci un pistol; un infirmier mărunt și albastru care se prăbușește pe spate peste picioarele lui Sengle; un corp gras deasupra, sânge și vomă.

Sengle se trezește, nu înțelege nimic, e dezgustat, își amintește și-l întreabă pe Dricarpe, treaz încă de la primele izbituri și care, pentru că n-a văzut neverosimilul omor, răspunde:

— Cât e ceasul?

— A sunat de zece acum un minut.

XI

PÂNĂ LA O DATĂ

Sengle încetă să fie activ, ceea ce pentru el însemna să spioneze dacă Exteriorul supranatural se ocupa să-i construiască operele, şi deveni conştient de timp prin discontinuitatea evenimentelor, fără altă legătură decât succesiunea, care se perindau până la o preafericită dată. Astfel, Sengle liber, precum un copil o imagine a Épinalului, privi mai târziu trecerea paradelor militare, fiind plăcut pentru el să-şi amintească, fie şi de un *trecut* oribil.

Cutare zi, într-o seară.

Ravachol[17], numit astfel pentru că ştia să citească şi expunea din când în când, într-o singură frază, vreo idee anarhistă foarte simplă şi mereu aceeaşi. După foarte mulţi ani de serviciu, se îmbolnăvise în Tonkin de sifilis şi de o febră din pricina căreia rămase hemiplegic. Era într-al treilea an de spital, aşteptând cei o mie două sute de franci de pensie clasa I, pentru răni de război. Administraţia se străduia să arate că hemiplegia îi fusese provocată de sifilis şi, dacă nu, măcar să-i confişte actele şi să-l dea afară din spital.

Iată ce se întâmplă odată: Ravachol se opri, cu scheletul său exterior de cârje complicate, lângă o bornă, îşi scoase chipiul şi cerşi:

— Alsacian, rănit în Tonkin…

Un deputat avu grijă să fie internat din nou.

Philippe îi dădu lui Ravachol doi ludovici[18]. Dichisit ca un vechi militar, el ieşi cu un infirmier ca să meargă la bordel. Şi îi promise cinci franci infirmierului ca să-l urce pe femeie, aşa cum îl întindea pe patul său din salonul febrililor, şi să-i mişte viguros, după comenzi militare, şoldurile paralizate.

Se întoarse beat criţă şi jucă dame, la care era foarte bun, cu un afazic gras. Afazicul, pierzând, îi trase un pumn; Ravachol apucă tabla de un colţ şi lovi; apoi, fără cârje, se prăbuşi cu toată greutatea, în mijlocul râsetelor.

Cutare zi, într-o dimineaţă.

Cei doi medici militari veniră la patul lui Philippe. Cel mai înalt în grad era cel care avea cele mai puţine diplome medicale.

— Sunteţi sigur că nu joacă teatru? zise el arătând către Philippe. Ştiţi că s-au inventat aparate foarte perfecţionate pentru transportul sputelor tuberculoase. Pe fundul unei eprubete groase şi scurte. Este un tub care ajunge până la fund. Se suflă prin alt tub. Poţi să ascunzi totul în mână. Îl duci la gură şi sputa iese.

— Domnule medic-şef, l-aţi auscultat? Are o cavernă cu suflu foarte puternic şi zgomotos aici, în stânga.

— Există, în mod evident, o cavernă, spuse superiorul în grad după ce-l ascultă, fără a părea să ştie, de altfel, după ce semne se recunoaşte o cavernă. E un adevărat cuib de bacili înăuntru. Nu mă mai mir de sputa lui. Trebuie să-i facem puncţie, cu siguranţă.

— Scuzaţi-mă, domnule… Adică domnule medic-şef, spuse Philippe. Am caverna asta de la vârsta de doisprezece ani şi ştiu că plămânul stâng e complet pierdut; dar doctorul ***, care mă tratează, mi-a zis să nu mă las niciodată puncţionat; e limitată şi operaţia asta ar extinde-o. M-am împăcat cu gândul că n-o să fiu reformat, dar nu vreau să fiu omorât.

— Gata, gata, liniştiţi-vă, nu vă facem nimic, spuse celălalt doctor bătându-l uşor cu palma pe spate. Lăsaţi-mă să vă ascult şi eu.

— Ce mai soldat, spuse medicul principal văzându-l pe Philippe cum leşină deodată. Mă rog, ai băgat canula?

— Perfect, dar probabil c-am atins vârful inimii. De ce s-a mișcat în loc să stea cuminte?

— Mă omoară, mă sufoc, spuse Philippe după ce-l ridicară în șezut.

— Dar nu vi se face puncție, spuse medicul-șef. Nu e o seringă, e o sondă. În sfârșit, dacă tot e făcută gaura, lăsați-ne să vă curățăm: așa explorăm și caverna acum…

— Am mai multă încredere în doctorul meu decât în dumneavoastră, le aruncă Philippe.

— Aveți grijă, riscați mai mult dacă nu continuați.

— Asta e, spuse Philippe strângând din dinți, în ciuda semnelor lui Sengle care-i șopti:

— Neghiob tânăr!

Zgomotul scrâșnitor al micii pompe alternează, stagiarii se adună în jur, lichidul roșu se distilează în flaconul cu trei tubuluri pe care-l ține infirmierul.

Philippe nu mai spune nimic, cămașa-i e ridicată peste cap.

— Așa va să zică, n-avea nevoie de puncție, spune medicul-șef.

— Poate canula e plasată prost, spuse celălalt doctor.

— Mă rog, dă-i înainte, îi spune el infirmierului, o să vedem ce iese până la urmă.

— Vin numai sânge și fibre de carne.

— Nu-i nimic, o luare de sânge bună e întotdeauna folositoare, spune medicul-șef frecându-și mâinile. A fost o greșeală să se renunțe la practica asta veche, niciodată n-a făcut rău cuiva.

Ei pleacă, Sengle îl face pe Philippe în toate felurile, în timp ce caporalul-infirmier aplică pe înțepătură de pe spatele gâfâitor puțin colodiu.

Cutare zi, într-o după-amiază.

Pe o bancă, jucară zaruri, aruncară pâine vrăbiilor și organizară curse cu frunze de platan, sub vântul care sufla în fața lor, înspre un mic bazin. Apoi Dricarpe își reluă poveștile – sau pe a lui:

— Sunt cerşetori pe care nu-i deranjează cu nimic să fie arestaţi, pentru că *au locuri* în închisorile din departamentul Seine. Nu-i deranjează să fie condamnaţi la şase luni sau un an. Au început cu o lună sau două şi au prins viciul; nu mai vor să muncească afară şi când ies se milogesc ca să capete o slujbă de maistru la făcut papuci (1 franc şi 25 de centime pe zi) sau baloane sau saci etc. Ori la bucătărie. Sunt mai liberi şi n-au aproape nimic de făcut. Sunt puşi acolo pentru că (unii) câştigă mai puţin. Deţinutul primeşte cinci zecimi şi închisoarea cinci. Deţinutul de cinci zecimi ia cinci pentru cantină şi cinci pentru fondul de la eliberare. Unii primesc numai patru zecimi sau trei zecimi, cei care n-au mai mult de un an de puşcărie şi cei care au mai mult de cinci ani. Sunt puşi maiştri pentru că au mai multă influenţă asupra tinerilor, ştiu mai bine meseria şi toarnă la gardieni, dar mai ales pentru că au atâta câştig din marfă, cinci centime la atâtea mii de saci sau patru franci pe lună sau două centime sau la cinci sute de lampioane făcute. Au dreptul să cheltuiască prima asta, pentru ca munca să se facă mai bine şi mai repede. Dac-ar munci, ar câştiga mai puţin. Şi primesc numai trei zecimi. Prima merge la cantină. Munca schilozilor în închisoare? Pe vremuri nu munceau, un ciung nu muncea. Erau scoşi să meargă în şir prin curte alături de cei fără ocupaţie. Erau puşi *să coasă saci* şi să facă cutii de surcele pentru aprins focul. Sau la tras clopotul la birou care să cheme persoanele de prin ateliere. Celor bătrâni, de la şaizeci de ani în sus, sau celor care nu văd bine tot li se găseşte ceva de lucru ca să nu stea degeaba, sau la Nanterre. Sunt băgaţi în *Senat*, unde se triază resturile de hârtie de la Editura Hachette în colorate şi albe. Sunt băgaţi acolo pentru că acolo sunt clasaţi, dar nu muncesc. Este loc numai pentru patru sau cinci, iar ei sunt până la optzeci. Pot să aştepte o lună înainte să muncească şi până atunci se liberează. Infirmeria de la Nanterre aparţine de Asistenţa Socială. Acolo sunt nişte doctori foarte buni… Chiar sunt. Bolnavii sunt bătrâni cu un picior în groapă. Când îşi face vizita, doctorul prescrie mai ales Hunyadi-János[19] sau bismut, fiindcă nu este loc pentru cei grav bolnavi şi acolo stau numai trântori. Pentru optzeci de inşi, doctorul are zece minute. Celor aflaţi sub tratament le prescrie ignipunctură şi ventuze.

Pentru diaree: „Să-i daţi o zi de repaus şi să-l lăsaţi în refectoriu, ca să nu răcească“. Pentru bronşită, le dă un pahar de ceai rece. Când se schimbă brutarul, pâinea e bună, dar nicidecum mai bună ca în închisori şi nici decât pâinea din armată. Fac omuleţi din aluat. Coşul de expoziţie. O să vă mai spun despre florărese, despre fetele care, seara, se prefac că vând florile pe care le ţin în mână, dar de fapt fac trotuarul, lângă Olympia, pe strada Sèze, la rond…

Vizita lui Nososcome aduce vorba despre regiment:

Pichetul de jos. La foc!

Nososcome se întorsese de şase zile din convalescenţă. I se refuzase angajarea unui înlocuitor, ca să poată ieşi. Pleacă împreună cu plutonul său, în uniforma de toate zilele, în spatele pompei.

Incendiul, ca toate incendiile. Este o faţadă de fier care nu arde, ci doar încălzeşte, pe unde nu poţi urca pentru a duce furtunul mai sus şi a salva obiectele. Nososcome se caţără primul şi, după câţiva metri, e doborât de o grindă. Rănile lui de la braţ şi de la picior, din cauza cărora zăcuse la pat două luni, se deschid iar în efortul de dinaintea căderii. Urcă totuşi înapoi, iar ofiţerii se uită la el foarte îngrijoraţi.

— Nu mai e nici un pericol, spuse locotenentul primului pluton. Să-i ducem niţel la instrucţie, Câmpul Târgului nu-i departe. N-au arme, o să-i punem să facă box. Celălalt pluton, care-i în uniformă de serviciu, o să tragă din marş.

— Totuşi pe unii o să-i lăsăm, spuse locotenentul Vensuet, ca să păzească focul şi apoi asta-i odihneşte. Au nevoie. Sau mai bine să trimitem răniţii în cazarmă, iar ceilalţi să facă manevre.

— Şi nătângul cela de colo, care vrea să se ducă cu dânşii. Împuţit de savoiard chiulangiu, stai pe loc şi aşteaptă-ţi camarazii ca să mergeţi la instrucţie!

— A lucrat bine militarul ăsta, veni să spună ţăranul incendiat. S-a rănit şi a sângerat peste tot.

— E Nososcome, spuse Vensuet, acum îl recunosc.

— A, e Nososcome, spuse primul locotenent, atunci e altceva, el n-are nevoie de odihnă, o să rămână cu noi. Adunarea, alinierea la dreapta. Treci în spatele primului din rând, Nososcome, nătărăule. Drepţi. Din flancul drept…

Cutare noapte.

Plantonul cu faţă de mocofan fu victima unei *glume bune*. Lenevind două sau trei zile pentru o „curbatură“ căpătată, spuse părinteşte medicul militar, „când se pişa pe un zid?“, dormea toată ziua sau glumea râzând zgomotos lângă Philippe, care nu se mai scula din pat. Cum tuberculoza sa fusese diagnosticată „cu formă tifoidă“, infirmierii îl înşfăcau din oră în oră şi, dezbrăcându-l până la piele, îl cufundau într-o cadă cu apă rece ca gheaţa, aflată lângă patul său. La urletele lui ritmice, noaptea, unii bolnavi, fierari sau plugari colosali, se întorceau, apoi se duceau înspre patul său cu ameninţări că îi vor sparge mutra. Până la urmă fu mutat într-o cameră izolată, la capătul salonului mare, fără alt vecin decât un normand despre care se credea că se preface, pentru că de două zile rămânea paralizat de braţul stâng în urma unei neîndemânatice injecţii cu eter făcute de un stagiar. Iar ţipetele obişnuite ale lui Philippe se ghiceau, din oră în oră, ca nişte sonerii sau clopote. Apoi se mai întremă şi se bucură să fie dus înapoi în salon, unde plantonul cel vesel dormea întruna.

În ajunul aventurii, micul tuberculos îi făcu semn capelanului, care reveni repede în straiele sacerdotale cu două feţe, îmbrăcate în grabă, fără să bage de seamă cineva. Îl spovedi vorbind singur, întoarse pe cealaltă parte culorile sfitelor discrete şi etolelor clandestine şi îl împărtăşi pe bolnav. După noaptea aceea, acesta se simţi foarte bine, graţie celor patruzeci de grame de alcool, cadou de la medicul militar, dimpreună cu promisiunea unui concediu foarte lung. Şi apoi se făcu brusc foarte palid, chinuindu-se la fiecare umflare a coastelor, în semicercul de gură-cască veniţi în fugă de la jocurile lor. Capul de mocofan dormita cu gura deschisă. Şi apoi împărtăşitul se îngălbeni tot dintr-odată, machiat cu o grimasă, iar mocofanul sări în cămaşă şi alergă urlând prin saloane, pe scări şi în

grădină. Veniră nişte militari cu un sicriu bun la toate, iar două zile mai târziu aceeaşi curiozitate de gură-cască se stârni în faţa ferestrelor amfiteatrului. Pentru prima oară, Sengle realiză că se afla într-un spital tradiţional.

17 De la François Claudius Koëningstein, zis Ravachol (1859-1892), anarhist francez, autor al unor atentate cu bombă; în Franța, a devenit un simbol al anarhismului şi al revoltei în general.

18 Patruzeci de franci.

19 Apă minerală din Ungaria (purtând numele maghiar al lui Iancu de Hunedoara), cunoscută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pentru efectul ei purgativ.

XII

UN SINGUR DREPT ESTE ÎN SODOMA

Medicul militar, care în mod excepţional era un savant, lucrând pentru sine, deloc militar şi nici prea *medic*, îl propuse pe Sengle pentru reformare, deşi îşi începuse serviciul în salon când Sengle nu mai era *vizibil* bolnav, pentru că înţelegea că murea de nostalgie – cu toate că acest caz nu era prevăzut în cărţile medicale.

Îl propuse pe Dricarpe, care era „din fericire“ destul de bolnav pentru ca regulamentul să-i permită (severitatea este mai mare faţă de cei condamnaţi disciplinar) şi-l salvă de la ocnă în viitor.

Voise să-l propună pe Philippe şi fu singurul care-l recunoscu drept bolnav cu adevărat, superiorul său ierarhic preferând să-l trimită să moară în altă parte, pentru ca spitalul să nu fie răspunzător.

Stătu de vorbă cu Sengle, dându-i excelente şi inteligente sfaturi de igienă în viaţa civilă şi discutară împreună despre medicii militari.

— Mă îngrozesc, spuse doctorul, ignoranţa stagiarilor şi prostia lor. Dumneata n-ai văzut bine, dar un stagiar a atins cu vârful trocarului vârful inimii lui Philippe. Mai nepricepuţi decât cei mai nepricepuţi medici civili, se duc prin provincie şi curmă într-un minut nenumărate existenţe. Atât de frumos ar fi rolul medicului militar, singura supapă de siguranţă a acestui infernal cazan de abur al armatei, care o să explodeze din cauza revoltei celor inteligenţi – sau a bolnavilor torturaţi – dacă nu li se dă drumul. Dacă militarismul subzistă, statul ar trebui să-i facă milionari pe cei doi sau trei medici mari cu care se mândreşte, pentru a compensa fabuloasa sarcină pe

care le-ar da-o, lor și elevilor lor, de a hotărî viața inteligenței – înainte de armată și în timpul armatei. Căci numai intelectualii riscă să piară aici. Și să-i trimită la ocnă sau să-i transforme pe pedanții și călăii de acum în portărei sau vidanjori. Tremur la gândul că fiul meu o să le treacă prin labe…

— O să aranjați să fie reformat? spuse Sengle.

Doctorul vorbi despre altceva.

XIII

ULTIMUL ROȘU HERALDIC

Ajunul reformei.

— Ei bine, Sengle, îi spuse medicul militar, mâine e ziua. N-ai emoţii? Du-te să faci o plimbare prin grădină, încearcă să tragi în piept destul din albastrul cerului cât să-ţi ajungă pentru pleoape şi degete.

Sengle trecu prin faţa ofiţerilor bolnavi care nu-i pretinseră să-i salute, încrezători în inscripţiile de pe culoarul lor: *Vă rugăm să nu tulburaţi bolnavii* etc. Şi făcu turul bazinului circular. Nu mai căDeau frunze în el, iar toate cele căzute se duseseră la fund. Mormanul lor nivelat urca până sub suprafaţă şi nu se mai vedea decât un covor mare în forma unei coroane de catifea puţin udă. Peştii roşii înotau de-a lungul circumferinţei, cu jumătate din corp în afara apei, ca în stampe; făcură un tur întreg prin faţa lui Sengle, cu unul mare în frunte; şi, negăsind în această explorare, deja luată de la capăt de sute de ori, o apă neotrăvită de sângele frunzelor, porniră înapoi, parcă la pas, cu un-doiul gâfâitor al branhiilor lor militare.

Unul dintre pantalonaşii-roşii, cu botul la scurgerea jetului central, sugea viaţă – iar Single, ora – din solitara clepsidră.

CARTEA A CINCEA

SISIF FAVORIT

Hélène Suasse, părăsită de medici şi muribundă… vomă un şarpe cu două capete.

Ex-voto de la bazilica SFÂNTA ANA

I

PUȚIN SACRILEGIU

Sengle era catolic și se spovedea – din când în când – unui tânăr preot pe care-l găsise cu mare greutate și care-i aproba, aproape dintr-odată, păcatele – în sensul naturii sale și ca atare (dacă nu era scandalos să judeci astfel păcatele) tinzând către Dumnezeu. Cei cu inteligență și trup alese, dacă nu se întâmplă vreo tulburare neprevăzută, se lasă prinși în gravitatea actelor lor în jurul sintezei lor interioare și nu încalcă nici o prescripție a Decalogului, respectându-se în Dumnezeu pe sine. Comenzile altruiste: „Bunul aproapelui tău…“ sunt formule aristocratice de izolare. „Să nu iei în deșert numele lui Dumnezeu“ este singura curtoazie valabilă: e ridicol să scuipi pe oglinda ta, fie și cercetând-o prin ochelari care măresc. Faptele trupești sunt nerespingătoare numai între egali; și, într-adevăr, Moise nu a interzis decât preacurvia.

Iar Sengle, pentru a compune în simetria Exteriorului paradoxul libertății sale neconforme, acceptă, într-unul dintre panourile tripticului confesional, să îngenuncheze, chiar dacă din cabina centrală pândea un preot militar.

Iar confesiunea fu ca toate confesiunile, cu amuzamentul că preotul crezu că vorbește cu o cătană obișnuită, întrebându-l mai întâi despre beții, lupanare și înjurături.

— Nu, răspunse simplu Sengle la întrebări; apoi se învinui în câteva privințe pe care se osteni să le explice sumar; și, în sfârșit, primi formula pe care bătrânul zuav sacerdotal nu făcea decât s-o transmită.

După posibilele asasinate acceptate şi tot necesarul evadării în sine, Sengle nu prevăzuse că era mai complet, pentru a răsturna totul, să-l împingi cu călcâiul, nu prea direct, pe Dumnezeu. Fiinţa sa liberă îi era redată după *consummatum est* ca ultimă parolă militară.

Capelanul, înţelegând întrucâtva şi onorat în sufletul său confuz că vorbise cu o persoană inteligentă care mâine avea să fie cineva, şi nu un soldat de rând; poate respectând, pur şi simplu, formulele de despărţire uzitate la eliberarea succesivă a oiţelor sale prizoniere, îl chestiona despre sănătate, cerându-i amănunte.

Sengle îi povesti, hotărât şi *sincer*, despre suferinţele nosologice, inima sa cu anatomie curioasă controlată de diverşi doctori şi tot adevărul conform certificatelor şi interiorului spitalului.

Apoi, dimineaţa, se achită de necesarul sacrilegiu.

Părintele ***, în faţa căruia se învinui sau se făli mai târziu, judecă:

— Poruncile ar fi monstruoase dacă ar cere ca un sine complicat să se destăinuie cuiva nedemn de asta. Cristos, în parabolele lui, vorbea după reala putere de înţelegere a popoarelor. Şi trebuie să devii una cu mulţimea ca să te adresezi mulţimii – în afara operei de artă, care nu o priveşte.

II

MITOLOGII

Sengle luă oglinda şi reciti în ea povestea lui Sisif.

Muntele era construit cu multă grijă:

În formă de tetraedru sau de piramidă rezultată din trei scări unite, ale cărei trepte, după o lege fixă, păreau mai înalte pe măsură ce se îngustau spre vârf.

Iar Dumnezeul oştirilor puse în mâinile domnului Sisif stânca fatidică, denivelată de atâtea asperităţi încât nu putea fi comparată mai bine decât cu o bilă perfect şlefuită.

Iar Cel Veşnic îl instrui şi spuse:

„Iată, am îngăduit numai pentru tine ca diamantul, potrivit noilor planuri de clivaj, să poată fi tăiat în formă de bilă

Pentru că astfel, fiind infinit de dur, va fi de o elasticitate infinită.

Şi, când vei fi urcat două, trei sau patru trepte ale piramidei

Cu sfera aceasta între mâinile tale şi, prin lubricitatea ei, ea îţi va scăpa din unghii, căci este foarte grea,

Va sări de pe treptele de porfir roşu la o distanţă de două, patru sau opt ori, în progresie geometrică, peste câmpia de turcoaz.

Şi-ţi va fi absolut cu neputinţă s-o duci în vârf.

De aceea îţi dau ca sarcină (sub ameninţarea pedepsei cu moartea, iar pe măsură ce te vei înălţa, se va afla câte un înger al meu din ce în ce mai important şi a căror putere va fi asemănătoare suprapunerii mai multor

trepte aurite, spre a veghea să nu te opreşti nici o clipă) să duci sfera de diamant în cupela terminală a piramidei de porfir;

Şi, de teamă să nu te înciudezi şi să urci în grabă, ca o fiinţă fără minte, exasperat ca un om care joacă bilbochet până la moarte şi nu înzestrează niciodată cu un cap umerii băţului;

Iată: îţi voi lega o bilă de fiecare picior şi astfel vei merge mai puţin repede şi va fi mai puţin obositor să te privesc;

Iar tu îndreaptă-ţi bine voinţa într-un singur sens, spre vârful acestui munte;

După ce vei fi ras pe cap şi îmbrăcat în ocnaş; căci nu vreau nicidecum să nimicesc inteligenţa; şi, pentru asta, nici nu vreau să ştiu că ai aşa ceva.

Şi, ca să mi se cunoască puterea, voi îngădui ca poporul să vină să te vadă de două ori pe zi, vreau să spun oamenii cu minte, adică bărbaţii graşi şi aşezaţi, bonele şi copiii mici.

Şi aceştia din urmă te vor găsi foarte frumos, iar tu vei fi foarte mândru şi ei vor dori cu toţii să-ţi semene, cel puţin până la vârsta raţiunii.

Iar eu îţi voi da în fiece zi, când spui *Tatăl nostru*, un obol şi o bucată de pâine mucegăită,

Şi-ţi voi da şi hrana, când vei fi sfârşit de urcat sfera

Aşa cum scarabeul rostogoleşte un căcat.

Şi, ca să-ţi fie plăcută munca aceasta, îţi este îngăduit şi chiar comandat, în timpul pauzei acordate,

Să-ţi lustruieşti diamantul cu scrupulele unei perii moi (e un vechi dop de carafă, are nevoie de îngrijiri asidue) şi cu tot ce vei socoti bun de cumpărat pentru această treabă, cheltuind necontrolat din banii tăi cât vei vrea;

Şi, făcând asta, te vei feri de inactivitate şi somn şi îţi vei spune că eşti un martir sau, mai degrabă, prefer să-ţi împlineşti sarcina fără să gândeşti şi să spui nimic, dar cu atât mai multă grijă,

Cum eu am construit muntele acesta“.

Şi domnul Sisif, care era un om foarte cuminte, respectă cuvânt cu cuvânt toate aceste ordine.

După un lustru, pogorî Dumnezeul oştirilor ca un păianjen feroce, întrebându-se la ce putea folosi munca domnului Sisif din cei cinci ani scurşi. Tatăl său, Destinul, îi spusese că această sferă de diamant era simbolul fulgerului (globular) care avea să fie rostogolit, când ei ar fi vrut să atace iarăşi cerul, peste capetele Giganţilor. Dar Cel Veşnic ştia foarte bine că, la repetarea acestui cataclism, domnul Sisif avea să dea drumul dopului de carafă şi să-şi petreacă vremea uitându-se cum îngerii, agăţaţi de trepte ca nişte lachei de o caleaşcă, sunt măcelăriţi. De altfel, cum să distrugi creierul unui gigant cu un dop de carafă? – Cum de nu se gândise mai devreme la asta? Dumnezeul oştirilor avea să instaleze de-a lungul muntelui său de porfir un tren de *montagnes russes*, făcut din corpul unei enorme viespi uscate după ce golise pielea dură, utilizând forţa nefolosită (util) şi complezentă a domnului Sisif, şi astfel avea să recupereze ceva bani.

Şi se repezi, totuşi solemn în continuare; iar îngerii-lachei sunară din trompete şi cei care erau cocoţaţi mai sus sunară din trompete cu mai mult respect, deci mai puternic, şi astfel, fiind respectată perspectiva sunetului, Cel Veşnic auzi numai o intensitate egală de trompete, ca şi cum un singur etaj de lachei ar fi sunat din trompete.

Şi Danaidele, imemorial pandant al domnului Sisif de cealaltă parte a şemineului, voiră să bată toba în butoiul lor tradiţional; dar de prea multă vreme acesta era spart (această explicaţie este, de altfel, absurdă, îşi ziseră ele; căci o trompetă sună deoarece este perforată de la un capăt la altul; şi, dacă toba noastră n-ar fi găurită, ar fi, prin urmare, şi mai imposibil să scoatem un sunet din ea. Şi Dumnezeul oştirilor nu va avea nimic de băut).

Când Dumnezeul oştirilor porni spre muntele de porfir, era bolnav. Căci sfera de diamant, care devenise diamant adevărat, strălucea în soare cervical pe munte, iar domnul Sisif se odihnea pentru o valoare considerabilă pe muntele inaccesibil. Şi Cel Veşnic deschise gura şi domnul Sisif aidoma şi Cel Veşnic ascultă şi domnul Sisif grăi astfel:

„Dragă stăpâne,

Tu ai creat toate lucrurile, pe Darwin şi legea potrivit căreia funcţia face organul sau îl dezvoltă dacă există deja, exerciţiile fizice, antrenamentul şi pe Choppy Warburton[20].

Mi-ai pus în mâini o sferă de diamant atât de grea încât după câteva secunde mâinile mele istovite trebuiau să-i de-a drumul; şi după masa ei, care creştea în cădere după o foarte frumoasă lege, trebuia să alerg şi să iau truda de la capăt. Toate acestea-s foarte frumoase.

Dar, purtată de mâinile mele, greutatea sferei rămânea invariabilă şi, dedându-mă – spre a Te sluji – acestui igienic sport, forţa muşchilor mei creştea prin antrenament, iar bila nu era mai grea. Precum pătratul vitezei, ca să spun aşa, trebuia să crească aptitudinea mea de a transfera bila în cupelă, după cum mi-ai poruncit.

Ar fi somptuos să adaug că, apropiindu-mă de vârf şi depărtându-mă de pământ, greutatea bilei chiar scădea considerabil, căci muntele Tău este foarte înalt.

Odată îndeplinită sarcina mea, o atracţie părăseşte iadul Tău şi Tu nu mai eşti Dumnezeul oştirilor; dar ştii că el a fost creat doar printr-o traducere greşită a lui *Savaot*; şi e totuna“, spuse domnul Sisif plecând.

Iar muntele există şi acum: le este arătat turiştilor, se numeşte Peter Botte, în Île-de-France, iar o replică redusă se află la capătul Pont-des-Arts, cu lei de piatră în jur. Cel Veşnic, dacă domnul Sisif n-ar fi aşezat până la urmă bila, ar fi creat mişcarea perpetuă, lucru de luat în seamă; de atunci, el caută alte invenţii pentru a fabrica o maşină cu om, care să dureze mult sau cel puţin un secol; face multe încercări şi încă nu a găsit nimic prezentabil. De aceea o ia de la capăt tot timpul – singurul Sisif adevărat.

Aşa cum pudoarea închide pe fruntea sa pleoapele mai mari decât mâinile, Sengle trase peste oglindă aripile de lemn ale tripticului.

20 Choppy Warburton (1845-1897), atlet şi apoi antrenor de ciclism englez; în această din urmă calitate, îşi dopa sportivii, ceea ce a stârnit un scandal în epocă.

III

SMALȚUL PĂPUȘILOR

După doi ani și jumătate, Sengle intră împreună cu Nososcome în spitalul de copii mici. Îmbrăcă, precum camaradul său, un halat lung de stagiar, asemănător cu un veston militar; și intrară mai întâi în salonul lui Nososcome, agasați de infirmiere la cotul scărilor. În toate paturile, niște fetițe priveau în față, ceea ce este principala îndeletnicire a bolnavilor; iar într-un pat central, o păpușă mare, mai înaltă decât fetițele, era singura care-i urmărea cu o privire inteligentă pe vizitatori, cel puțin ca un portret.

Într-un salon de băieței, Sengle luă un bisturiu și Nososcome o întrebă pe infirmieră dacă este vreun bolnav care *se descuamează* bine. Ea aplecă partea dreaptă a patului unui micuț de patru ani, trase în jos pătura și-i ridică acestuia cămașa. Când Sengle îi puse bisturiul pe burtă:

— O să mă doară, domnule, spuse micuțul urmărind niște imagini în altă parte, înăuntrul capului său transparent.

Nososcome spuse câteva vorbe banale și potrivite, iar Sengle, cu gesturi de bărbier, începu să radă micii solzi galben-pai dinspre partea dreaptă a burții spre vintre și îi culese într-un plic de scrisoare.

— Știți, doamnă, zise Nososcome, nu-i nevoie să-i spuneți șefului că domnul doctor străin a cules scuame; e pentru cercetări pe care nu trebuie să le divulgăm, asupra bacilului scarlatinei.

Sengle, cu unghiile pudrate de scuame, o ciupi de gât pe infirmieră într-un gest cu aparențe de viol; ea râse și nu-și dădu seama. Apoi, după ce se spălară pe mâini, plecară.

IV

VORBELE ASASINILOR

Pyast și Herreb se așezară turcește în jurul biroului lui Nososcome; Sengle se întinse într-un colț, în spatele mesei. Pe soclul lui Marsias, suflecându-și marmura deasupra sexelor reciproc violate ale organelor sale interne, precum cornetele succesive ale unui fir de păr, casoleta fumegă negru, apoi roșu, după diferitele rășini, benzoe, smirnă și apoi mir; iar miresmele construiră un cilindru din tot centrul încăperii, undele lor stingându-se la intrarea în azilul unghiular al lui Sengle.

Pe un divan se afla o fată cu un câine.

— Iată-l pe Akem[21], spuse Nososcome, cuminecându-i cu pilule de hașiș pe poetul polonez Pyast, filosoful german Herreb și pe Sengle.

Așteptară o oră, până când Nososcome sări din loc, răcni că nu voia în casa lui nici târfe, nici câini, nici, mai ales, câini ai târfelor, înșfăcă jivina și fata și le îmbrânci până la ușă; și vorbele începură.

NOSOSCOME

În o mie opt sute… o mie opt sute de mii… pe la… o silă de miliarde de sticle…

PYAST

Ostilă de sticliarde de sticle de ceas.

NOSOSCOME

Un elefant într-un ceas! Ce-a spus că ești neghiob… patru elefanți într-o sticlă de ceas.

PYAST

„Tot prostu-şi află bunul…[22]“

NOSOSCOME

Bucăţica bună stă la colţul bulevardului Saint Michel.

PYAST

Vrea s-o ia bulevardul Haussmann, ca eşantion.

NOSOSCOME

Crede că-s sticle să le verse. Avem un vers liber pe eşantion.

PYAST

Nu-i nevoie de sticlă, de vreme ce-şi face purgaţie cu vărsături libere.

NOSOSCOME

Ce stupid, deja n-o mai recunosc.

PYAST

Ce stupid e Jeannot.

NOSOSCOME

Apa de Hunyadi-János nu-i flanelă.

PYAST

Flanela e ca bătăturile la picioare, nu se mai poartă.

NOSOSCOME

De mâine porţi flanelă.

PYAST

De mâine? N-o să ieşim niciodată din ziua de azi.

NOSOSCOME

Știi tu raportul de la cauză la efect? Îți pui capul în mâini.

PYAST

Să ne explicăm în Parisul cuvintelor.

NOSOSCOME

Baza este flacăra. Și tu eşti în mijlocul umbrei sau al luminii.

PYAST

Sunt în mijlocul cui? Poate în două, trei sute de ani.

NOSOSCOME

Seamănul tău e natural.

PYAST

Trebuie să-l regăsesc.

HERREB

Dacă am pune afișe cu el?

NOSOSCOME

Vorbeai de flacără, cred? Erai în apă.

HERREB

Intri în două lucruri deodată?

PYAST

În mijloc, cu două cercuri de hârtie… cred… În mijloc, cu…

NOSOSCOME

Suc-ce-siv.

HERREB

L-a găsit.

PYAST

L-am lăsat să-mi scape. Stătea așezat spre câmp, cu spatele la drum.

NOSOSCOME

Dar dacă erai în mijloc nu puteai să-l prevezi.

PYAST

Există scheme care nu pot fi sinuoase.

NOSOSCOME

De cincisprezece ani îmi explici ceva.

PYAST

De cincisprezece ani?…

NOSOSCOME

Vrei să-mi dovedești ceva?

PYAS5T

Calcas neant.

NOSOSCOME

Hei, în contrabanda ta, n-ai putea să cioplești cuvintele?

PYAST

Morala Poloniei…

HERREB

Mormăiala Poloniei…

NOSOSCOME

Mai că n-ai strigat trăiască Polonia…

PYAST

Ești un picior rusesc, un picior și jumătate.

NOSOSCOME

Retrage-ți vorbele.

PYAST

Retrag pe jumătate și-o să-ți rămână trei sferturi de picior. Ha-ha! I-am luat trei sferturi de picior. Ești un picior și o bătătură la picior, deci ești un madrepor, madreporcit, madre bătător la picior! În concluzie, nu înțelegi, ești o bătătură la picior.

HERREB

Sunt cinci cadavre la capătul fiecărui picior.

PYAST

Ești un delator cerebral. Ai obeliscul într-un deget mic și o bătătură la picior. Asfințită la degetul mic…

HERREB

Ce?

PYAST

A-qua sfinţită. Sfântul Duh nu e un peşte, aşa că înoată în apă sfinţită. Sfântul Duh e un caras auriu. Eleganţa e un progres. Din spate în faţă.

HERREB

Eleganţa e pederastă?

NOSOSCOME

E în sensul faţă spate.

PYAST

Ce este votul universal? Votul universal este acela unde dai zece centime pe zi ca să ai un ziar al zilei. Există *Timpul* şi ziarul *Ziua*. Adică două ziare ale zilei.

HERREB

Şi cât timp?

NOSOSCOME

Cum poate să perceapă un lucru mult mai mare? Se vătăma.

PYAST

Dacă ai avea o bârnă în ochi…

NOSOSCOME

Se ştie că asta depinde de dimensiunea bârnei.

PYAST

Ţi se pare evident? Nu crezi în evidenţa unei bârne în ochi? Nu se poate schimba litera tipărită.

NOSOSCOME

Se vătăma.

Vorbele îşi replicau cu o viteză exagerată, întretăiate de tăceri nemăsurabile, haşişinii neavând noţiunea timpului, fără îndoială din cauza numărului de imagini şi plătind fără afectare, bogaţi în ani cu miliardele, cu câte trei sute de ani minutele şi secundele. Nu mai au nici noţiunea distanţei, *acomodarea* nemaifăcându-se decât cu un tremur de

cinematograf, şi au nevoie de un periplu pentru a-şi debarca mâna pe braţul fotoliului. Se lăsă o tăcere după concluzia lui Nososcome, care consta într-un cuvânt inventat sau dispărut, cunoscut ca incomprehensibil, de altfel. Cei patru erau încă aproape lucizi, Sengle, în colţul său mai la adăpost de parfumuri, asculta şi nota, şi încercară artificii spre a-şi spori halucinaţiile.

Flacăra de alcool, sub casoletă, fu stinsă, focul înăbuşit, iar Nososcome, în beznă, începu pe loc, pe duşumeaua ce se clătina, o cursă ritmică.

Se auzi limpede zgomotul unui tren, izbitură de pistoane, şuierat de sirenă (imitaţie cunoscută în orice music-hall), şi se schimbară următoarele cuvinte:

— Augustine! Augustine!… Unde pleci? Unde pleci?

— La Paris, la Paris.

Se ivi un disc roşu, ţigara lui Nososcome.

— Nu vă deranjează mirosul de fum, doamnă?

— Oroare! Cele două trenuri au să se ciocnească!

— Paris, toată lumea coboară, spuse menestrelul negru salutând prin ridicarea ţigării.

Sengle nu-şi mai aminteşte, în ciuda sugestiei, de primul vagon militar, spre Halluin şi Menin. Trenul său urcă spre ţinuturi lunare.

Altă halucinaţie voluntară: în camera de alături:

— Ascultaţi liturghia morţilor.

NOSOSCOME

Cu picioarele înainte. Intră.

PYAST

Picioarele au ajuns înaintea lui.

NOSOSCOME

Carnea nu-i prea proaspătă, după miros.

Aprind iar lumina, dar ţinutul haşişului e acum în cameră, *adus înapoi* de trenul lunar. Aerul e de glicerină pură şi, aşa cum sunt conturate continentele pe hărţile geografice, Sengle şi cei trei au tot corpul aureolat de

un fluid, gros de doisprezece centimetri, întâi loie-fuller[23], apoi violet închis. Sengle își dă seama de asta prin faptul că apropierea gesturilor îi lovește dureros sensibilitatea care se exteriorizează.

Herreb, care înainta singur pe uşă ca să închipuie convoiul morţilor, are faţa estompată complet de grosimea stratului întunecat. Se sprijină într-un baston, apoi îl ridică orizontal, cu mâinile la cele două capete.

HERREB

Spânzuraţi-vă.

NOSOSCOME

Comandantul jandarmeriei.

PYAST

În mormânt. Mor mântuiţi.

NOSOSCOME

Faci gimnastică la bară fixă?

PYAST

Corectează bătăturile. Bătătura e un cui bătut în talpă.

NOSOSCOME

Are paralizie generală.

PYAST

Are paralizie generalul?

Herreb, fluturându-şi bârna, care-i imensă, îmbrăcat în haloul său sideral, merge spre Sengle. Sengle, la durerea contactului cu propriul său halou, ridică amândouă braţele, le aduce spre cap şi îşi proiectează degetele desfăcute în direcţia ochilor lui Herreb.

HERREB

Oh! Cuiele! Cuiele verzi! Mă pătrund…

PYAST

Ai un cui în laba piciorului. E totodată scândura de salvare. Cu bastonul tău, eşti omul pădurii. Dacă eşti omul pădurii, eşti omul scândurii,

omul harababurii pădurii, duduirii.

NOSOSCOME

O cuşcă cu lălătrături.

PYAST, *gesticulând.*

Omul cu arbore, vino să faci arbori cu mine în sala arborilor.

NOSOSCOME

Patru oameni ai pădurii şi un caporal al pădurii.

PYAST

Ha-ha! Un caporal al pădurii! Cel mult e un gnom de grădină.

NOSOSCOME

ArcaNa ambo

HERREB

Oh, domnule,

zise el lovindu-şi atmosfera violetă, ca o lume pe calea pierzaniei.

Sengle nu mai asculta vorbele nebuneşti, privirea lui se fixa ca aceea a omului cu arbore, care, ţinându-şi bastonul de mijloc, îl lăsa să se învârtă încet, aproape vertical, ceea ce genera două conuri suprapuse opuse la vârf, alcătuite din fluidul extranatural al halourilor corporale. Un xipehuz[24] se năştea, în picioare şi luminos, şi omul pădurii vorbi genial în aerul vâscos, cu câte trei sute de ani între cuvinte, iar Sengle asculta în eternitate.

OMUL PĂDURII

Am văzut o ceaţă de infern… Oh! mă sufoc, oh! ce plăcut… oh! cum stă în picioare! O, centrul. Şi acolo e o moleculă. Centrul e minunat. Centrul, oh! e frumos… Oh, acolo, centrul! O, centrul lui Dumnezeu. Şi periferia lui. O periferie are un singur centru. Sunt grădini. O, oboseala mişcării. Simt o periferestezie… Oh.

Nouă sute de ani, apoi merse spre ceilalţi şi, zeu îngăduitor, spuse pur şi simplu:

— Sunt omul pădurii.

Nouă sute de ani.

Nouă sute de ani.

— Oh! Iată cum cade.

Nouă sute de ani de cădere lentă a bastonului prin eterul consistent.

— Am gheaţă în jurul bastonului. Oh, se învârte! Te învârţi în jurul ideilor mele. Dar ideile mele nu sunt rotunde. Pentagonale. Pentagonul e format din drepte. O idee nu e un drum, ea nu e întortocheată. Acesta e un racord, o pingelire…

Sengle medita la faptul că spusese periferie, şi nu *suprafaţă*, că xipefuzul era aşadar viu. Fluidul omului îl izbi pe Sengle şi, foarte dureros, omul se tângui din nou:

— Oh, domnule…

Şi dispăru iarăşi pentru câţiva ani în pâcla opacă. Nososcome şi Pyast se certau.

PYAST

Un melc vede cu picioarele. Ziua, era deghizat în limax, era un melc spiralat. E mijlocul, eu întotdeauna ţin de mijloc.

NOSOSCOME

Omul pădurii ne taie.

PYAST

Dar nu trece drept prin mine, e o subtilitate.

NOSOSCOME

De trei zile suntem aici.

OMUL PĂDURII

Oh, bastonul meu.

PYAST

Bastontul tău.

Se apropie mai mult şi Sengle trebui, ca mai devreme, să se apere prin pase magnetice.

OMUL PĂDURII

Oh, sunt pierdut, cuiele astea… Cuiele, gheața… În sfârșit, cuiele verzi.

Merse mai departe spre Sengle și spuse cu dispreț suveran:

— Mă priviți, domnule?… Au, mi-a tras un picior cu umbra lui.

Sengle, lucid, vru să-i dea să respire eter.

OMUL PĂDURII

Vaporii s-au schimbat.

Trei sute de ani și vocea unui ultim suspin:

— Ah, mi-ai dărâmat mirosul.

Toată noaptea, totuși, intră și ieși pe cele două uși. Sengle puse pe jos o umbrelă desfăcută și-i spuse că era o barieră verde; crezându-se închis pentru miriade de ani, umblă din ce în ce mai îmbătrânit, închircit peste baston. Zăvorâră ușile, iar el bătea:

— Domnule, deschideți, a murit. Nenorocitule, ce-ai făcut cu intestinul?

PYAST

Să nu se intestingă.

HERREB

Ați depănat intestinele mortului din convoi și le-ați pus pe o bobină. De ce depeni bobine? Deapănă bobine la Bobino[25].

NOSOSCOME

Are intestine subțiri.

PYAST

Am cunoscut un mobil care se numea Pompoteau. Pompoteau, mobil; auto, mobil.

HERREB, *bătând la ușă.*

Prezent, e un superficial.

PYAST

Nu putea să-și spună numele?

NOSOSCOME

Nu trebuie să manifestezi în stradă.

HERREB

Deschideți, domnule, iată mortul.

PYAST

De ce bați de trei ori? Patru și cu doi fac șase și jumătatea lui șase e trei.

NOSOSCOME

Metaforă.

PYAST

Félix[26]! Félix!

NOSOSCOME

Ce?

PYAST

Dragul meu prieten, acum trei, acum trei ce, acum, acum, acum…? Vorbesc franțuzește ca rățoiul… Ca șuvoiul canalului care trece prin fața ta… Te vărsai.

NOSOSCOME

Nu mă vărsam.

PYAST

E o paralelă cu canalul. Tu ești paralel cu canalul. E un nenorocit, intră în prostia ta.

NOSOSCOME

Traversează prostia mea pe bicicleta dobitociei tale.

PYAST

ERgo nominor leo.

NOSOSCOME

Nu zău, Jules Simon[27]. Condiția pentru ca două paralele să fie paralele este ca ele să fie de sens contrar.

PYAST

Dar vorbește pentru rezultantă.

NOSOSCOME

El e paralelirezultanta ta.

PYAST

Pisălogul! N-o să iasă de aici. Vreți o salată de lornioane?

OMUL, *în spatele ușii*.

O, cuie, nu e sticlă, smulgeți cuiele, o, cuișoarele, cuie de feroclovnerie, Footit[28]…

NOSOSCOME

Un infern trebuie să fie un fel de odihnă, pentru că n-ai ști ce să faci acolo.

PYAST

Ție ți se pare elegant. Caricatură!

NOSOSCOME

Infernul nu e sâcâitor.

PYAST

Pentru că e singurul lucru posibil.

NOSOSCOME

Va să zică omul pădurii voia să afle acest ceva?

PYAST

Și de ce a intrat ca să vrea să-l afle?

NOSOSCOME

Vrea să afle ceva? Infernul este un spațiu cu zece dimensiuni.

PYAST

Treci peste dimensiunile tale, cel puțin nouă sunt onorabile.

NOSOSCOME

Sunt cele trei, plus adâncimea…

PYAST

Anvelopa…

NOSOSCOME

Timpul…

PYAST

Și reciproca. Prezentul are dimensiunile spațiului.

NOSOSCOME

Logica este ciocanul raționamentului.

PYAST

Logica ucigașă. Poftim, înghițitor de cuvinte: rizomorhododendron.

NOSOSCOME

Mă expun înrizat în piețele publice.

PYAST

El… nimic.

OMUL PĂDURII, *intrând.*

Cafeaua trece pentru că are subtilități.

Alți hașișini, care nu vorbiseră deloc, sunt întinși pe jos, în vomă; miresmele adunate fără ordine în casoletă devin infecte.

— Faci ouă ochiuri? îl întreabă Pyast pe Nososcome.

Sengle, cel mai lucid, pentru că starea de haşiş e cea mai apropiată de starea sa normală, fiind o stare superioară, printr-o reciprocă simplă, a devenit aproape un om normal şi a luat notițe. Vrea să deschidă fereastra ca să evapore în aer bula irizată cu care-l sufocă Akem. Ceilalți, printre umbletele de Jidovi Rătăcitori și țipetele de energumeni, clamează:

— Nu-l lăsați să se arunce!

Omul pădurii, scăzându-i criza, redevine germanul filosof Herreb. Desprinde dintr-un colţ pe care-l împodobea un drapel francez, plisat în spatele capului său, şi strigă:

— Trăiască Félix Faure! Trăiască Republica!

Nososcome apucă drapelul, rulează două treimi din el, se încinge cu a treia şi strigă:

— Uite-i pe englezi!

— Ce-ar fi să dăm foc drapelului? spune Sengle.

— Drapelul e etern, fiindcă el este patria, spune Pyast.

Descoperă şi aprind un lampion de hârtie în dungi tricolore.

— Lampionul, spune Pyast, este o gaură luminoasă cu un drapel în jur.

O agaţă în vârful băţului de drapel, al doilea baston pentru omul pădurii, iar Herreb îşi reia umbletul repezit. Sengle, culcat iarăşi în colţul său, fixează cu privirea, aşa cum Herreb fixa Centrul, o lună, proiecţia pe plafonul alb a luminii delimitate de coroana circulară a lampionului, mai mare şi mai albă decât luna adevărată, având în mijloc o fiinţă neagră, ornamentul de alamă din vârful băţului, care este un om cu un braţ de vreascuri sau un monument lunar cu două cornişe, încărcate cu fiinţe nenumărate şi devoratoare.

Luna dătătoare de moarte este în cameră, evocată de Akem, iar Sengle o va păstra, turtită ca un joben într-o cutie rotundă. Akem a devenit foarte bătrân şi pipernicit până sub pământ, fereastra e deschisă spre trotuarul pustiu al dimineţii, Nososcome stă nemişcat pe un colţ al patului, Sengle a adormit pe duşumea; şi, sub ochii primilor trecători (cabinetul lui Nososcome se află la parter), Herreb, care s-a prăbuşit dimpreună cu lampionul său care a luat foc, cu alama băţului de steag ca un vârf de cască, sforăie vesel, cu trupu-i germanic învelit în etamina republicană a Franţei.

21 În „Povestea califului Hakem“ din *Călătorie în Orient* de Gérard de Nerval (traducere de Micaela Slăvescu, Univers, 1977), eroul este un adept al dezmăţurilor cu haşiş.

22 Deformare a unui celebru vers din *Arta poetică* a lui Nicolas Boileau: „Tot prostu-și află unul mai prost să îl admire“ (traducere de Ionel Marinescu, ESPLA, 1957, p. 39).

23 Loie Fuller (1862-1828), dansatoare americană la Folies Bergère; a introdus în numerele ei numeroase inovații bazate pe lumină, printre care aplicarea unor săruri fosforescente pe costum.

24 Ființe cu formă de cristale luminoase, cu care se luptă un trib preistoric în nuvela *Les Xipéhuz* de J.-H. Rosny, din 1888 (*Xipehuzii*, traducere de Ion Hobana, Colecția „Povestiri științifico fantastice“ editată de revista *Știință și tehnică*, 1965).

25 Sală de spectacol din Paris.

26 Numele lui Félix Faure (1841-1899) – președintele Franței din 1895 până la moartea sa – este omofon cu a doua silabă a cuvântului francez *métaphore*.

27 Jules Simon (1814-1896), filosof și om politic francez.

28 George Footit (1864-1821), clovn englez stabilit la Paris; Jarry, care îl admira, a intenționat la un moment dat să-i dea un rol în *Ubu rege*.

V

SCRISOARE A LUI SENGLE CĂTRE VALENS

„Dragul meu frate, iată solzii dragonului libertate cu care trebuie să te acoperi. E de-ajuns să se grefeze într-un loc şi nu mai ai nevoie să te fereşti de frunzele de tei. Iată, cred, cel mai bun mod de a face sigură şi invizibilă această grefă.

Ne-am spălat pe mâini, în excursii cicliste, de ulei de maşină, cu săpun negru şi mănunchiuri de rumeguş fin. Trebuie să te freci cu un mănunchi de rumeguş pe braţe, în locul unde se face vaccinul sau, mai bine, fiindcă e ţesutul cel mai asemănător cu celulele acestor solzi, pe amândouă părţile burţii, acolo unde suntem încă imberbi. Nu te vei zgâria şi totuşi sângele va veni şi va duce scarlatina spre inima ta. E mai bine decât să ai pe tine haine militare sau înăuntru cele douăsprezece gloanţe pe care le rişti. Afecţiunea mea îţi doreşte să fii foarte bolnav.

SENGLE“

VI

MAI AM ȘI ALTE OI

(Continuarea scrisorii lui Sengle)

„P.S. – Va urma un alt plic, conținând minuscule ciuperci galbene și alte câteva fragmente agreabile. Poți să te amuzi frecând cu ele conturul interior al chipiurilor caporalului tău și ale vecinilor de trupă; curând le va cădea părul și se vor pricopsi cu o tenie. Poți, de asemenea, fără nici o primejdie, să păstrezi niște favus pe la unghii, cu condiția să ți le ștergi prietenește de peria făcută spre uzul capetelor de soldați. Va mai sosi, într-un ambalaj de transport special, o seringă Pravaz, plină de culturi difterice, pe care nu ți le recomand decât dacă mănușa ta de păr scarlatin n-a făcut un masaj destul de eficace; această din urmă operație ar fi, după câteva luni de libertate reformată, mortală și ai face mai bine să inculci acest minim clistir în carafa cu apă din cameră. Nososcome e curios să afle dacă apa poate să transmită avantajos… Încă o dată, afectuos, sănătate.

S.“

Nososcome îi explică lui Sengle:

— Singurul mod de transport poștal pentru bacilii și culturile noastre este încălzitorul japonez. Deoarece cultura nu se păstrează vie decât la o temperatură pe care trebuie s-o calculăm dinainte. Încălzitorul japonez, care se găsește în toate bazarele japoneze, este o cutie de tablă cât mâna de mare, străpunsă de cinci găuri sau tuburi. Se vinde împreună cu cinci suluri de hârtie transparentă, rulată strâns, care ard fără fum timp de opt ore. Nu se

vede nimic şi în cutie e o temperatură foarte egală de patruzeci şi cinci de grade. Se prind tuburile de cultură în încălzitor ca să nu trepideze şi se scade temperatura cât vrei sub cele patruzeci şi cinci de grade, lărgind cele cinci găuri. Precum culturile în încălzitor, este bine să-l fixăm şi pe el într-o cutie de lemn, perforată invizibil, rezervor de aer şi izolator împotriva răcirii rapide, dacă clientul nostru e încorporat la mai mult de opt ore de Paris.

VII

CĂRȚI DE JOC OPACE

Din pricină că voise să generalizeze aceste alchimii, murise în mai factotumul lor Dricarpe.

Pe Champs-Élysées, în ceață, câțiva biciclişti. Vânzătorii ambulanţi oferă anluminuri triunghiulare pentru pălărie. În espadrile, Dricarpe merge, cu ochii închişi şi blonzi sub soarele tern, ca un patinator pe un iaz cenuşiu sau codoşii nocturni. Cartoanele pe care le vinde învelesc nişte broşuri pe care le oferă, cu o privire anoblepas[29] şi cu un gest de cărţi de joc transparente. Face reclamă sforăitoare în spatele unui urinal:

— Cereţi reformarea, domnule, iată mijlocul de a o obține. O vând pe zece centime. O mică broşură, compilată de Dr. Nososcome, după conferinţele domnului Scheffel, profesor la Gnadenthal. Toate trucurile sunt indicate într-însa, de la prefăcătoria cerşetoare a unei căderi de rect cu ajutorul unei bucăţi de intestin animal, care este pomenită de Ambroise Paré[30]… Doriţi (scutură un mănunchi de minuscule şi bizare ustensile de tablă) *drâmba*? Cu muzica aceasta în spatele dinților, unde-i invizibilă, căci se prinde de un singur maxilar şi nu e descoperită, chiar şi cu gura deschisă, de fiecare dată când respiri doctorul care te ascultă aude, oriunde ar pune urechea, raluri subcrepitante, tuberculoză în gradul al treilea. Doriți… Dar mai bine iată formulele (şi le scoase din prohabul său sordid, unde erau ascunse în cele şase găuri ale butoiaşului unui revolver de aur cu mânerul bătut cu diamante), în aceste minuscule volume cenuşii precum vremurile, descoperiri supraomeneşti pe care vă garantăm că nici unul dintre măgarii

născuți în Facultăți, sub mâlul unei ştiinţe care bâjbâie, nu le va întrevedea mai devreme de cinci sute de ani. Prima chircește pentru o zi corpul cu o treime din înălţime; a doua, cu ajutorul unei simple injecţii pe care o recomandă, paralizează pentru perioada dorită, până la rigiditatea cadaverică şi un început de putrefacţie. A treia, anticipată de Swédiaur[31], a folosit deja o dată… O mie de franci fiecare reţetă de libertate. Formula este garantată într-un singur exemplar, iar după şaptezeci de secunde, timpul necesar pentru a o citi, literele fosforice, în contact cu aerul, şi hârtia iau foc şi ard spontan…

Un poliţist, care-l văzuse pe Dricarpe atrăgând un tânăr în urinal, se repezi spre el.

— A şasea…

Creierul lui Dricarpe împroşcă lubric cei doi pereţi interiori ai unghiului diedru de ardezie tapetat cu inscripţii obscene. Tânărul, care era un poet, luă în mână revolverul de aur. Fu achitat mai târziu pentru legitimă apărare.

29 Termenul (cu origine greacă: ἄνω = în sus şi βλέπω = a privi) apăruse în „Haldernablou“, text dramatic al lui Jarry din volumul *Les Minutes de sable mémorial* (Mercure de France, 1894, p. 116), unde privirea avea drept ţintă nişte rochii femeieşti; de asemenea, calendarul patafizic celebrează un „sfânt Anoblepas, amiral“.

30 Ambroise Paré (1510-1590), medic şi anatomist francez, considerat întemeietorul chirurgiei moderne; Dricarpe amestecă două cazuri din tratatul acestuia *Despre monştri şi ciudăţenii*: „Impostura unei cerşetoare care se prefăcea că are şancru la o mamelă“ şi „Despre o femeie leneşă care se prefăcea bolnavă de hemoroizi şi îi ieşea din cur un furtun lung şi gros, făcut prin şiretlic“.

31 Franz Xaver Schwediauer (1748-1824), medic austriac, specialist în sifilis; stabilit în Franţa, şi-a adaptat numele, devenind François-Xavier Swédiaur.

VIII

PE DRUMUL DULCINEEI

Lampa arse pe masa roșie și își suflă strigătul de greier. Pereții erau acoperiți cu un tapet verde-gălbui și putea fi deopotrivă cântecul elitrelor insectelor de mușchi și sfâșierea intimă a trunchiului de sulf cu inimă cristalină.

Un întuneric arămiu își puse pistruii pe masca albă care privește de pe perete, iar sub mulaj Valens începu să apară și să trăiască. Îți ridică puțin, înspre colțurile exterioare, sprâncenele, ținu ochii plecați și plânse puțin suflet, ca umbra unui fum, de la gene peste buzele și bărbia sa goale, spre Sengle. Și gura lui gândi.

Doar gura, ca o frunză de copac, e deosebită pe toate fețele și e singura parte pe care o poți desena fără a ști să desenezi, căci o vei reprezenta întotdeauna prin trăsăturile curbate la întâmplare ale buzelor și mișcărilor din buze care există. Și, chiar când vocile sunt identice, doi oameni care vorbesc au guri diferite. Deoarece există momente când ei nu vorbesc și când gurile rămân ele însele. Niște buze domesticite militar pentru convenția limbajului, asta pândeau micile surdo-mute de la Auray, înainte să le răspundă prin geometria unei gimnastici uniforme.

Valens tăcea și aceasta era chiar vocea Tăcerii lui Valens liber.

Și se demonstrează fizic că buzele mulate în ghips sunt mai elocvente decât buzele roșii: acestea beau lumina și sunt de fapt negre; gura măștii trimitea spre Sengle sărutul tuturor sorilor la care aspiraseră împreună și al tuturor lămpilor epuizate pe masa de citit.

Și Sengle crezu că la ora aceea (fără a se întreba dacă morbida inoculare visată era posibilă și dacă acele cutii de fier în care ardea hârtia japoneză erau suficiente pentru a menține viața de-a lungul micilor imitații de pierdere a ei) fratele său se trezea pentru libertate și evada, ca el însuși cu doi ani și jumătate în urmă, călare pe fumul cenușiu.

Și, pentru a retrăi acel trecut, se ridică înspre mască; iar capul nu mai era vizita unui corp care nu intră printr-o mică deschizătură din perete, ci Sengle avu pe masa *lor* și sub lampa *lor* creierul și sufletul fratelui său.

Chipul alb era întru totul cel al unui salon de spital, umflat de paturi candide, nările păreau niște genunchi lipiți și ridicați, iar fruntea era trasă peste suflet ca un așternut alb.

Valens trimitea în continuare spre ochii lui Sengle sărutul lămpii; scârțâitul de elitre trăia în continuare și ea aduse reînsufleţirea ultimei plimbări a celor doi fraţi, atomii foşnitori, ca micii greieri galbeni care locuiesc în galeriile poliedrice ale sulfului; şi, iarăşi, totul era pe deplin asemănător cu celesta muzică a sferelor.

Capul era complet singur și complet dezgolit și inteligența lui Valens era cea pe care Sengle o acoperea și o ridica în mâini, în afara roșului și albastrului crisalidei disciplinare.

Ba chiar capul era prea singur și prea dezgolit; sufletul lui Valens (în continuare, Sengle nu recunoștea viața sau sufletul decât după mișcări analoge bătăilor de inimă) scăpa pur și simplu, ieșind de pe buze, așa cum un vas dă pe dinafară. Când Valens era în întregime prezent în cameră, sufletul său era un mare fluture brun-albastru, cu aripile mai ridicate spre colţurile exterioare, palpitând de la zborul îmbinat al sprâncenelor şi genelor, descoperind și reacoperind miraculoasa alcătuire de oceli a ochilor săi care erau două bălți negre.

Sengle era îndrăgostit de bălți și de vietățile care zburau pe deasupra bălţilor; nu știi niciodată, se gândea el *pe drumul* spre Sfânta Ana, dacă vei mai găsi bălți sau aceleași bălți.

O buclă rămăsese prinsă în ghips într-o parte a frunții; sub mângâierea lui Sengle, minunatul fluture își desfășură înspre el spiritrompa care era o

pană întunecată și ondulată, ca bătrânii copaci ai primei dezertări visate; și, viu, o plie așa cum îndoi degetul pentru a face cuiva semn să vină.

Etnografia chineză a unui popor străin Chinei… nu trebuie să sufle un anumit vânt…

Elitrele lămpii țârâiau mai repede, iar zgomotul deveni mai continuu, ca un ultim tril.

Sengle se aplecă spre fratele său, acum ghicit, de la distanță, ca fiind liber, pentru a-i înapoia toată afecțiunea bunului sărut de lumină sonoră.

Gura de ghips deveni de carne și roșie spre a bea libația sufletului lui Sengle. Lampa devenise roșie, apoi neagră, fierul se stingea în ochi și aerul legăna un abur de lacrimi.

Și, după roșul de o clipă, buzele se făcură verzi și se lipiră, foarte reci, de buzele înnegrite ale lui Sengle. Erau prea multe complementare.

Masa se răsturnă și Sengle ajunse pe jos dimpreună cu grămada de zăpadă fărâmițată, amintire, de astă dată, a cafeinei foșnind pe limbă, în patul de spital mixt. Își cufundă fața printre micii solzi, dintre care mai mulți se lipiră.

— De ce gura lui a devenit roșie ca să-mi bea sufletul, care a ieșit prin occiput când fața mea a intrat în carnea măștii?

Și Sengle bâjbâia în noapte spre Sinele său dispărut ca inima unei bombe, cu gura pe ucigașul său.

IX

CONFORM DOMNULUI PRUD’HOMME

Îl întrebasem pe domnul Prud’homme[32] cum se sfârșește povestea lui Sengle, ale sale Memorii lucide oprindu-se aici.

Răspuns: „Bătrânețea este laitmotivul copilăriei, contrariile sunt identice etc.“

Domnul Ribot[33] a explicat deja, din punct de vedere fiziologic, același lucru și știm că Sengle trăia (și murea, în virtutea frumoaselor fraze de mai sus) din amintiri:

> Asemeni unui plop clopotnița se-arată.
> În vârful ei stă Sfânta, în aur veșmântată.

Sfânta Ana prezidează asupra unui monument și a unei pagini albe.

REPUBLICA FRANCEZĂ
Libertate – Egalitate – Fraternitate

———————

ADMINISTRAȚIA GENERALĂ
A ASISTENȚEI PUBLICE, PARIS

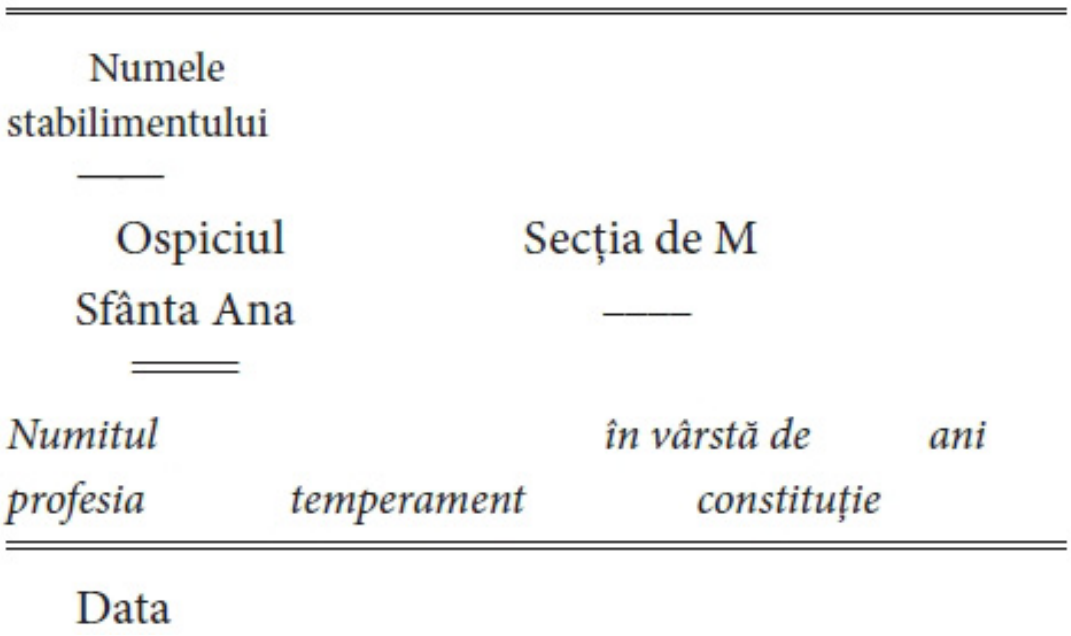

ISTORICUL BOLII

„Numitul Sengle s-a născut din părinți sănătoși, dar a contractat, în urma unor excese genezice, tulburări cardiace care au făcut să fie reformat din serviciul militar, spre marele său regret, căci era un soldat excelent (nici o pedeapsă). Nu a dat niciodată semne de tulburări cerebrale. Mania furioasă de care suferă astăzi trebuie să fie atribuită căderii unei bucăți foarte grele de ghips, care s-a desprins de pe perete când el lucra la masă și a determinat un șoc violent al craniului, după cum a dovedit ancheta noastră…“

Sengle citise într-o carte chinezească etnografia unui popor… Ar zbura peste mare.

32 Nume generic pentru burghezul îngust.

33 Théodule Ribot (1839-1916), psiholog francez, autor, printre altele, al unei lucrări despre *Bolile memoriei*.